

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Міськів Олександра Романівна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА
«Управління проблемними кредитами»
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студентки 2 курсу
групи БС мз. – 81а

_____

(підпис)

О.Р. Міськів

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання
на відповідне джерело.

_____

(підпис)

О.Р. Міськів

Керівник доц., к.е.н.

_____

(підпис)

Д.Л. Циганюк

Суми 2019

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи магістра
на тему «УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ КРЕДИТАМИ»
студентки
Міськів Олександри Романівни

Актуальність теми кваліфікаційної роботи полягає в тому, що кредитування є одним із найважливіших видів діяльності банківської системи і забезпечує отримання ними значних доходів від розміщення тимчасово вільних коштів. Вітчизняні банки функціонують у складних соціально-економічних умовах невизначеності та динамічності зовнішнього середовища, за яких виникають чинники зовнішнього та внутрішнього характеру, що дестабілізують їхню роботу. Аналіз діяльності банків показує, що незалежно від типу кредитної політики, методик оцінювання кредитоспроможності позичальника, якості кредитного портфеля і методів, які застосовують в управлінні кредитним ризиком, усі банки стикаються з проблемами неповернення кредитів, що, передусім, призводить до виникнення потенційної проблемної заборгованості за наданими кредитами або їх переходу у статус проблемних.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідження науково-методичних підходів і впровадження практичних рекомендацій щодо удосконалення управління проблемними кредитами банку.

Об'єктом дослідження є закономірності і принципи управління проблемними кредитами в сучасних умовах розвитку банківської системи.

Предметом дослідження є інструментарій управління проблемними кредитами банку.

Основний результат роботи. Врахувавши фактори через які виникають проблемні кредити, відсутність бажання у позичальників бути все життя в боргах через надвисокі відсотки, ми пропонуємо ввести в Приватбанку

кредитну програму «Лояльності». Такий підхід асоціюватиметься у клієнтів з емпатією зі сторони банку до них та пробуджуватиме «спортивний інтерес», мотивуватиме виконувати свої обов'язки сумлінно, і звичайно ж зменшуватиме боргове навантаження на позичальника.

Ключові слова: банк, проблемний кредит, позичальник, резерви.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 47 сторінках, з яких список використаних джерел із 72 найменувань. Робота містить 9 таблиць, 9 рисунків, а також 5 додатків.

Рік захисту роботи – 2019 рік.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ (науковий ступінь, учене звання)

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа і страхування»

студенту 2 курсу групи БС мз. – 81а

Міськів Олександр Романівни

1. Тема роботи: «Управління проблемними кредитами»
затверджена наказом по СумДУ № __ від «__» _____ 2019 року.
2. Термін подання студентом закінченої роботи «__» _____ 2019 року.
3. Мета кваліфікаційної роботи дослідження науково-методичних підходів і впровадження практичних рекомендацій щодо удосконалення управління проблемними кредитами банку.
4. Об'єкт дослідження – закономірності і принципи управління проблемними кредитами в сучасних умовах розвитку банківської системи.
5. Предмет дослідження – інструментарій управління проблемними кредитами банку.
6. Кваліфікаційна робота виконується за матеріалами чинних законодавчих та нормативних актів, що регулюють діяльність банків, офіційних матеріалів Державного комітету статистики та Національного банку України, а також матеріалами інших банків, наукових праць

вітчизняних і зарубіжних економістів, присвячені управлінню проблемними кредитами.

7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

№ п/п	Назва розділу	Термін подання
1	Теоретичні основи управління проблемними кредитами	
2	Шляхи вдосконалення управління проблемною заборгованістю	

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи магістра:

- з'ясувати сутність поняття «проблемний кредит банку», виділити та класифікувати фактори, що визначають його рівень;
- розглянути методи управління проблемними кредитами банку;
- провести аналіз кредитної діяльності вітчизняних банківських установ;
- визначити перспективи на основі світового досвіду;
- впровадити особисті практичні рекомендації для удосконалення управління проблемними кредитами.

8. Консультації щодо виконання роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1			
2			
3			

9. Дата видачі завдання: «__» _____ 2019 року

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Д.Л. Циганюк

Завдання до виконання одержав _____ О.Р. Міськів

ЗМІСТ

Вступ.....	7
1 Теоретичні основи управління проблемними кредитами	9
1.1 Поняття «проблемний кредит» та його види.....	9
1.2 Фактори, що впливають на проблемні кредити	14
1.3 Методи управління проблемними кредитами.....	21
2 Шляхи вдосконалення управління проблемною заборгованістю.....	26
2.1 Аналіз динаміки вітчизняних проблемних кредитів.....	26
2.2 Міжнародний досвід управління проблемними кредитами.....	41
2.3 Перспективи управління проблемними кредитами та методи їх скорочення в Україні.....	46
Висновки.....	52
Список використаних джерел.....	54
Додаток А... ..	63
Додаток Б... ..	65
Додаток В... ..	66
Додаток Г... ..	67
Додаток Д... ..	69

ВСТУП

На сьогоднішній день проблемним кредитам відведено чимало уваги. Національний банк України разом з іншими державними органами переглядає нормативно-правові документи, які вже застаріли, ухвалює нові положення, що допоможуть банківській системі значно зменшити частку проблемної заборгованості.

Вже 1 жовтня 2019 року проблемних кредитів у банківській системі було 48,93%. , тобто від початку року даний відсоток зменшився на 3,92%.

До того ж суттєво підвищилася якість загального кредитного портфеля майже в усіх групах вітчизняних банків. Найвідчутніше — у приватних та іноземних фінансових установах (без врахування банків з російським капіталом) до 20,2%. А найбільші п'ять іноземних банків мають частку непрацюючих кредитів лише 13%.

Метою магістерської кваліфікаційної роботи є дослідження науково-методичних підходів і впровадження практичних рекомендацій щодо удосконалення управління проблемними кредитами банку.

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення в роботі таких завдань:

- з'ясувати сутність поняття «проблемний кредит банку», виділити та класифікувати фактори, що визначають його рівень;
- розглянути методи управління проблемними кредитами банку;
- провести аналіз кредитної діяльності вітчизняних банківських установ;
- визначити перспективи на основі світового досвіду;
- впровадити особисті практичні рекомендації для удосконалення управління проблемними кредитами.

Об'єктом дослідження є закономірності і принципи управління проблемними кредитами в сучасних умовах розвитку банківської системи.

Предметом дослідження є інструментарій управління проблемними кредитами банку.

Значний внесок у з'ясування сутності дефініції «проблемний кредит» зробили вітчизняні науковці: Т. М. Болгар, В. Я. Вовк, М. П. Денисенко, В. Л. Кльоба, Л. О. Примостка, І. Ю. Тарануха, О. В. Хмеленко, Є. П. Шустова, О. Р. Яременко та інші. Проте, дискусія з даного питання триває і досі не знайдено єдиного підходу до визначення сутності проблемного кредиту. Питання становлення і розвитку методик роботи з проблемними кредитами освітлені у працях вітчизняних дослідників – таких, як О. І. Барановський, Н. І. Версаль, В. Я. Вовк, О. В. Дзюблюк, Я. Жаліло, В. І. Міщенко, В. Крилова, М. В. Ніконова та інші.

У процесі дослідження використовувалися такі загальнонаукові методи пізнання дійсності, як теоретичне узагальнення, порівняння та систематизація; порівняння; системного аналізу; методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, методи графічного зображення даних.

Інформаційною базою дослідження є чинні законодавчі та нормативні акти, що регулюють діяльність банків, офіційні матеріали Державного комітету статистики та Національного банку України, а також матеріали інших банків, наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів, присвячені управлінню проблемними кредитами.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ КРЕДИТАМИ

1.1 Поняття «проблемний кредит» та його види

Кредитування є одним із найважливіших видів діяльності банківської системи, що забезпечує отримання ними значних доходів від розміщення тимчасово вільних коштів. Вітчизняні банки функціонують у складних соціально-економічних умовах невизначеності та динамічності зовнішнього середовища, за яких виникають чинники зовнішнього та внутрішнього характеру, що дестабілізують їхню роботу. Аналіз діяльності банків показує, що незалежно від типу кредитної політики, методик оцінювання кредитоспроможності позичальника, якості кредитного портфеля і методів, які застосовують в управлінні кредитним ризиком, усі банки стикаються з проблемами неповернення кредитів, що, передусім, призводить до виникнення потенційної проблемної заборгованості за наданими кредитами або їх переходу у статус проблемних.

Розглянемо як трактує поняття «проблемний кредит» та «недіючий кредит» Національний банк України. Загальноприйнятого визначення «проблемний кредит» не спостерігаємо, проте його виділяють поряд з поняттям «недіючий кредит» як виключно суму прострочених платежів за кредитом згідно даних бухгалтерської звітності, а не загальний обсяг кредитів, за якими допущено прострочення.

Недіючий кредит (nonperforming loans (NPL) – сумнівний та безнадійний до повернення кредит, сплата основної суми та процентів за яким прострочена на 90 днів або більше, або менше ніж на 90 днів, проте вважається, що обслуговування такого кредиту є «слабким» або «незадовільним». До обсягу недіючих кредитів відносять загальний обсяг заборгованості, а не лише прострочену суму. [1]

За даними Базельського комітету з банківського нагляду проблемний

кредит – це кредитний продукт, за яким є істотні порушення строків виконання зобов'язань перед банком, істотне погіршення фінансового стану боржника, істотне погіршення якості чи повна втрата забезпечення.

Проаналізуємо економічну літературу на основі таблиці А.1 (Додаток А), в якій досліджується сутність проблемного кредиту.

Бачимо, що серед науковців відсутня єдина точка зору в трактуванні цього поняття. Деякі з них ототожнюють проблемний кредит з простроченою заборгованістю, інші наголошують на низькій можливості погашення кредиту з різних причин. Акцентуємо увагу на наслідках до яких може призвести неповернення кредитів. Так, О.Р. Яременко вказує на економічні збитки банку в майбутньому, але можливі ще й втрата власного капіталу (при погашенні безнадійних кредитів), ліквідності та платоспроможності банку. [2]

В широкому розумінні визначення проблемного кредиту включає реальну та потенційну проблемні кредитні заборгованості.

В Україні згідно з правилами бухгалтерського обліку простроченою заборгованістю вважається сума виплати, яка не була вчасно сплачена, в той час як за міжнародними стандартами для визначення фактичного обсягу проблемних кредитів враховують всю суму кредиту, за яким відбулося прострочення платежу. Виходить, що у вітчизняній практиці обсяг простроченої заборгованості, який знайшов відображення у фінансовій звітності, є значно меншим порівняно із загальним обсягом проблемних кредитів, що у свою чергу призводить до неправильного визначення рівня проблемних кредитів банку.

Аналізуючи цю інформацію, приходимо до висновку, що найраціональніше для обліку використовувати всю суму кредиту, за яким відбулось прострочення платежу, проте з вирахуванням суми, яка була сплачена за цим кредитом раніше.

Звідси постає питання: Чи доцільно утотожнювати поняття «проблемний кредит» та «недіючий кредит» як робить це більшість

інформаційних джерел? Наша відповідь: однозначно ні, бо недіючий кредит включає в себе сумнівні та безнадійні кредити, в той час як до проблемних відносять прострочені та сумнівні. Зауважимо, що тільки рекомендації Міжнародного валютного фонду чітко регламентують мінімальний термін прострочення виплат за кредитом 90 днів, після чого кредит можна вважати проблемним.

Наприкінці липня 2019 року Національним банком України було ухвалено Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України [1], в якому чітко розмежовуються та не поєднуються поняття наступних кредитів: потенційно проблемного, проблемного, недіючого та безнадійного.

На думку автора потенційно проблемним кредитом є кредит, ймовірність не повернення якого є досить великою у зв'язку з погіршенням фінансового стану позичальника, суттєвим зниженням якості чи втратою забезпечення за кредитом та/або вірогідністю настання дефолту, проте факту прострочення виплати ще не відбулось. Організаційними особливостями таких кредитів є: несвоєчасне подання позичальником фінансової звітності та небажання надати пояснення за даними звітності; часті зміни юридичної адреси, місця знаходження, номерів телефонів і т.д.; радикальні зміни у складі керівників підприємства-позичальника; необґрунтовані зміни в планах діяльності позичальника, перехід на нові ринки збуту продукції; несприятливі тенденції розвитку ринку, на якому здійснює свою фінансово-господарську діяльність позичальник. Потенційно проблемні кредити потрібно тримати на контролі й уживати своєчасні та адекватні заходи, спрямовані на зменшення розміру ймовірних збитків банку від проблемних активів за системою раннього реагування.

Проблемним кредитом слід вважати кредит, за яким відбулось прострочення виплати основної суми боргу та/або відсотків на дату, встановлену договором. Банк повинен застосувати всі можливі важелі та методики для врегулювання ситуації, щоб не допустити перетворення

проблемного кредиту у недіючий, окрім випадків, коли позичальник відмовляється співпрацювати з банком, не виходить на зв'язок та/або його місцезнаходження невідоме.

Недіючий кредит – проблемний кредит, за яким погашення боргу є малоімовірним без стягнення забезпечення. Даний етап включає в себе позасудові та судові врегулювання.

Безнадійний кредит – неповернений кредит, за яким минув термін позовної давності; недіючий кредит, за яким стягнення забезпечення не призвело до повного погашення заборгованості або стягнення забезпечення не є можливим.

Банк впроваджує процес управління проблемними активами, який включає в себе всі етапи життєвого циклу проблемного активу:

1) першим етапом є раннє виявлення боржників з ознаками потенційної проблемності та боржників, що не співпрацюють з банком щодо повернення заборгованості;

2) другим етапом є реструктуризація заборгованості боржника;

3) третій етап – це впровадження заходів, що спрямовані на припинення відносин з боржником, застосовуючи інструменти позасудового та/або судового повернення заборгованості;

4) четвертим етапом являється управління стягнутим майном. [21]

На основі цієї інформації можемо скласти алгоритм визначення категорії кредиту, який зображений на рис. Б.1 (Додаток Б).

Важливою складовою проблемної заборгованості є реструктуризовані, рефінансовані та переоформленні кредити.

Реструктуризовані кредити – кредити, за якими встановлено нові умови погашення, згідно з якими позичальнику тимчасово надаються пільгові умови повернення, наприклад, зменшення розміру щомісячної сплати, кредитні канікули, зміна графіку погашення, збільшення строку кредитування [12], повністю або частково скасування пені та штрафних санкції за несвоєчасне виконання зобов'язань по кредиту, здійснено

конвенцію (переведення валютних кредитів у гривневі).

Рефінансовані кредити – погашення взятих раніше кредитних зобов'язань за допомогою оформлення нового кредиту [12].

Переоформлені кредити – кредити, які було переоформлено на іншу фізичну або юридичну особу.

Європейські країни по-різному класифікують види проблемних кредитів. Більшість держав поділяють їх на 3 категорії: субстандартні, сумнівні та безнадійні. Також мають місце відмінні підходи щодо оцінки якості реструктуризованих кредитів, які за міжнародними стандартами рейтингових агентств, таких як Fitch, Moody's, також вважаються проблемними. Перший підхід заключається у тому, що після реструктуризації проблемного кредиту, він повинен залишатись у категорії прострочення до надходження виплат процентів та повернення суми кредиту. Другий - надає реструктуризованому кредиту можливість отримати статус стандартного [17].

В українських банках існує практика, коли реструктуризований кредит, не відносять до проблемних, оскільки з переоформлених та рефінансованих позик сплачуються, як мінімум відсоткові відрахування. Проте, як відомо, реструктуризація дозволяє тільки на певний час приховати проблеми з обслуговуванням кредиту. Причиною неврахування реструктуризованих кредитів можна вважати бажання банку скрити справжню якість свого кредитного портфеля. Просто віднести кредит до категорії проблемних – недостатньо. Необхідно сформувати під нього адекватний резерв на покриття ймовірних втрат за цим кредитом. В той час резерви – це ті витрати, які можуть спричинити збитковий стан банку. А збиток веде за собою зменшення капіталу банку, що може призвести до порушення нормативів капіталу (Н1, Н2), які свідчать про недостатність капіталу на покриття ризиків, після чого банк визнають проблемним із усіма відповідними наслідками.

Можемо спостерігати у вітчизняній практиці, коли певна юридична

фірма або фізична особа/особа-підприємець має проблемну кредитну заборгованість у кількох банках одночасно, проте в одному банку вона обліковується за IV категорією (високий ризик), а в іншому – як II категорія - помірний ризик. В європейських країнах відмінний підхід. Так як, при аналізі проблемного кредиту проводиться студіювання фінансового стану позичальника, то у разі дефолту за одним кредитом, автоматично всі інші відносяться до непрацюючих [19].

Відповідно до наведених визначень та базуючись на дослідженнях учених можна виділити певні види проблемних кредитів (рис. 1.1).

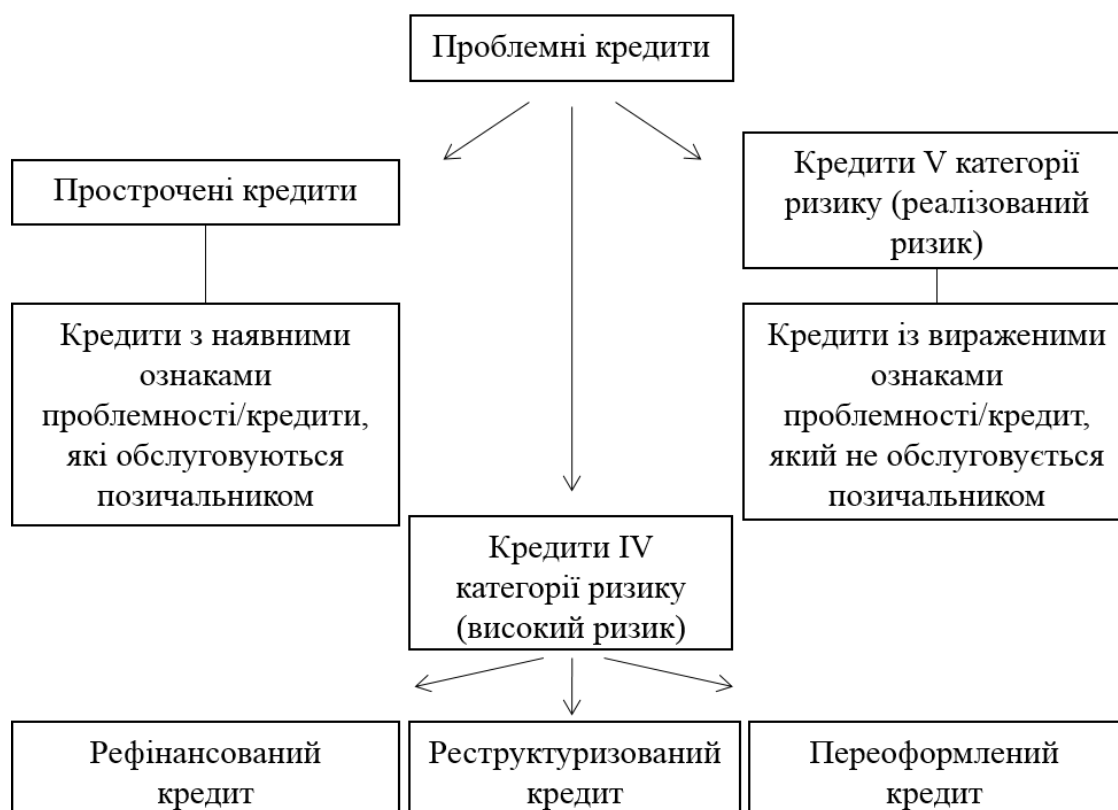

Рисунок 1.1 – Класифікація проблемних кредитів [22]

1.2 Фактори, що впливають на проблемні кредити

Основні причини виникнення проблемної заборгованості у банках України на сучасному етапі розвитку економіки існують у трьох площинах:

- макроекономічні причини;
- причини, що залежать від діяльності банківських установ;
- причини, що залежать від позичальника.

Зовнішніми (макроекономічними) чинниками називають ті, що активізуються у період економічного спаду або кризи фінансових ринків та зменшують свій вплив у період економічного зростання чи піку розвитку економіки держави. Ці чинники включають в себе:

- нестабільність фінансово-економічного стану країни, наслідком якого є девальвація національної валюти, зниження доходів населення та інші економічні процеси, які мають негативний вплив на платоспроможність позичальника;

- нестабільність політичної ситуації в державі;
- асиметрію інформації на кредитному ринку;
- недосконалість нормативно-правової бази;
- форс-мажорні обставини, які виникли внаслідок зовнішнього впливу.

Внутрішніми банківськими чинниками є ті, що прямо пов'язані з особливостями банківської системи, кредитною політикою банку, і на які управління банку може чинити вплив. До цієї групи можна віднести:

- кредитну експансію;
- велику частку виданих валютних кредитів;
- залежність кредитних ресурсів банку від зовнішніх джерел фінансування;

- недостовірність даних балансової вартості, в зв'язку з приховуванням інформації про реальний стан економічних нормативів;

- використання лиходійних схем для виведення коштів (розподіл великих депозитів, що дозволяє одержати кошти збанкрутілого банку через ФГВФО; продаж заставного майна підставним компаніям за заниженою ціною з подальшим перепродажем за ринковою ціною тощо);

- рівень професійності та компетентності менеджменту при формуванні кредитного портфелю з погляду на прогнозованість коротко- та

середньострокових перспектив та здійсненні ризикових операцій, при оцінці кредитоспроможності позичальників та забезпеченості кредитів, а також при групуванні кредитів (щодо строку, сум, відсотків).

Щоб не допустити виникнення проблемної кредитної заборгованості та для ефективного управління нею, якщо вона все ж виникла, необхідне законодавче поле, що захищає інтереси як кредитора, так і позичальника. Процедура, яка точно та чітко описуватиме порядок стягнення проблемної заборгованості при застосуванні будь-якого методу управління такою заборгованістю, ухвалена на законодавчому рівні, суттєво зменшить кредитні ризики банківських установ, а також фінансові втрати, що спричинені несплатою за кредитними зобов'язаннями через прогалини у державному законодавстві, яких у даний час існує чимало. [25]

Серед причин виникнення проблемних кредитів зумовлених позичальниками, можна виділити наступні:

- забування погасити борг;
- невміння планувати власний бюджет, що спричинює затримки у погашенні кредитної заборгованості. При цьому, як правило, банківські установи намагаються використовувати такі схеми повернення коштів, щоб регулярні виплати за кредитом становили не більше ніж 15% сімейного бюджету (вважається, що саме такий процент фізичні особи можуть погашати без зайвих клопотів);
- непередбачені обставини, які можуть підвищити ризик втрати кредитоспроможності позичальника, такі як скорочення виробництва, тимчасова втрата працездатності, звільнення тощо. [26]

Розглянемо більш детально суб'єктивний характер причин виникнення проблемних кредитів, пов'язаних з діяльністю як банківських установ, так і позичальників.

Кредитний процес не закінчується видачею кредиту, адже найважливішою стадією є саме погашення цієї заборгованості. Бездоганність проведення останнього стане передумовою отримання банківською

установою прибутку від кредитних операцій. Банкам при видачі кредитів варто враховувати, що періоди економічного зростання мають циклічний характер відповідно до економічних законів. Зазвичай після періодів поживалення та піднесення настають періоди спаду та депресії. Через це є необхідність час від часу порівнювати темпи росту доходів населення та темпи росту закредитованості вітчизняного ринку для того, щоб мінімізувати негативні наслідки у прогнозовані періоди економічного спаду та кризи. Бажання банківських установ отримати прибуток провокувало їх надавати кредити, джерелом погашення яких мали стати доходи від успішно проведених спекулятивних операцій. Так, за кредитні кошти купувалися об'єкти нерухомості, земельні ділянки, які позичальники планували перепродавати надалі за вищою ціною, а за одержані від реалізації таких спекулятивних об'єктів кошти очікували не лише сплатити кредит, а й отримати дохід. Така схема працює лише у період економічного зростання держави і швидкого зростання цін на ті активи, що плануються для перепродажу, але це не було враховано ні банками, ні позичальниками і призвело до великих втрат та збільшення частки проблемних кредитів.

Першопричиною високого рівня проблемної заборгованості є незрілість вітчизняного банківського бізнесу. Порівняно із закордонними банками, які мають багаторічний досвід діяльності, високий рівень стандартизації банківських послуг, продуктів та процедур, менший рівень банківських ризиків, ефективну процедуру стягнення проблемної заборгованості та нормативно-правову базу, що захищає інтереси кредитора, українські банки такого досвіду та напрацьованих роками схем не мають. Через це часто працівникам вітчизняних банків доводиться приймати ситуативні рішення.

Тому окремою групою причин, що призвели до збільшення обсягу проблемної заборгованості, варто вважати саме помилки та прорахунки банків через відсутність достатнього досвіду у веденні банківського бізнесу. Важливими питаннями є відсутність досвіду кредитної діяльності в

українських банках, різниця у рівні процентних ставок, не прозора для позичальника система формування ціни кредиту, наявність великих витрат, пов'язаних з оформленням позики (одноразові комісії, сплата послуг нотаріусів, особисте та/або іпотечне страхування тощо), які не є завадою позичальникам отримувати кредити. Фінансова безграмотність позичальників також є досить важливою причиною у виникненні проблемних кредитів.

Світова фінансово-економічна криза виявилась непростим випробуванням і чітко продемонструвала прогалини українського банківського сектора. Недосконала система ризик-менеджменту банківських установ України призвела до збільшення проблемної заборгованості. Для кредитного напрямку діяльності банків проблеми позначилися майже на всіх стадіях кредитного процесу, починаючи від етапу підготовки та видачі кредиту до етапу моніторингу, контролю та повернення кредитних ресурсів позичальником.

Розглянемо детальніше причини виникнення проблемної заборгованості на кожному етапі кредитного процесу.

Підготовка до видачі та надання кредиту є надзвичайно важливим початковим етапом кредитного процесу, що потребує якісного проведення, так як є підґрунтям для одержання високих фінансових результатів від кредитної діяльності банківських установ та можливістю уникнути неповернення кредитів. Проте практика показує, що банківським установам нашої країни необхідно вдосконалювати практично всі процеси та процедури, що супроводжують етап видачі кредитних ресурсів – оцінку забезпечення за кредитом, систему аналізу фінансового стану позичальника тощо.

Відсутність досконало розроблених положень та процедур банківських установ, що включають стандартизовані умови, форми управлінської звітності, чіткого розподілу обов'язків та процедур контролю, які дозволяють приймати ситуативні рішення кредитними працівниками, призводить до:

- збільшення рівня операційних ризиків;
- збільшення часу проведення операцій;
- підвищення ймовірності помилок;
- проявів можливих спекуляцій та шахрайств.

Відповідно потенційно проблемний кредит з'являється вже на початковому етапі кредитного процесу.

Незрілість системи аналізу фінансового стану та кредитоспроможності позичальника призводить при видачі кредиту до нерозуміння банком необхідних даних, таких як стан бізнесу, ризики, що притаманні галузі, в якій працює позичальник, а також перспективи її розвитку.

Примітивні скорингові моделі, рейтинги та інші інструменти визначення оцінки кредитоспроможності позичальників іноді не надають можливості визначити їх об'єктивний поточний та майбутній фінансові стани. Проте варто відзначити, що складність у визначенні реального фінансового стану позичальника не завжди пов'язана із недосконалими схемами, затвердженими у банківських установах. Ситуацію ускладнює те, що дані, які надає позичальник, можуть мати формальний характер. Це пов'язано, насамперед, з тим, що позичальник має намір оптимізувати базу оподаткування. Відповідно в статтях балансового звіту може значитися кредиторська заборгованість, якої в дійсності не існує, завищуватися товарні залишки тощо. Тобто дані фінансової звітності позичальника можуть абсолютно не відповідати фактичному фінансовому положенню.

Існують також і факти кримінального шахрайства, в якому позичальник з самого початку не збирається повертати кредит та навмисно надає про себе інформацію, яка не відповідає дійсності.

Некримінальне шахрайство також зустрічається в банківській діяльності. Цей вид шахрайства характеризується тим, що позичальник надає фінансову звітність, яка не відображає реального стану бізнесу, з надією на те, що ситуація покращиться і він матиме змогу повернути кредит. Але, в більшості випадків на практиці, надії на краще, зазвичай, не

виправдовуються, і банк отримує проблемний кредит та зазнає втрат.

Морально-етичні якості працівників банку також сприяють мінімізації кредитних ризиків і, як наслідок, відіграють власну роль у виникненні проблемних кредитів. На практиці зустрічаються випадки, коли працівник банківської установи зацікавлений у результаті позитивного прийняття рішення щодо видачі кредиту. До того ж мають місце некомпетентність або недбальство співробітників банку, що призводять до помилок безпосередньо у процесі проведення кредитних операцій. Усі перелічені причини призводять до ймовірного погіршення якості кредитного портфеля.

Такий високий рівень проблемних кредитів в українських банках спричинений також низьким рівнем організації роботи з заставним майном. У час активного кредитування та високої конкуренції між банками, якості та достатності застави приділялося замало уваги. Відсутність або недосконалість внутрішньобанківських положень для роботи із заставним майном, методології акредитації експертів-оцінювачів заставного майна мало наслідок недостовірної оцінки предметів застави, що підвищувало ризик неповернення кредиту [27].

Контроль та моніторинг виконання позичальником зобов'язань з погашення кредиту, що є другою стадією кредитного процесу, супроводжується таким елементом ризику, як недостатній контроль за якістю кредитного портфеля, що може призвести до несвоєчасного реагування на виникнення простроченої заборгованості. Зазвичай банківські установи приділяють недостатньо уваги налаштуванню автоматизованої системи зберігання даних щодо обслуговування кредитів. Електронна система допомоги є незамінною підпорою при аналізі якості кредитного портфеля та ухваленні ефективних управлінських рішень для супроводу кредитів. Чітко налаштована автоматизована система контролю, моніторингу та аналізу виконання кредитних зобов'язань дозволить:

- проводити аналіз ефективності кредитної діяльності окремих банківських продуктів, галузей, враховуючи процентні ставки;

- вести облік проблемної заборгованості у розрізі окремих банківських продуктів, галузей;
- визначати реальний рівень прибутковості кожного окремого банківського продукту, враховуючи коригування на відсоток прострочених кредитів;
- знаходити точку беззбитковості продажу певного банківського продукту з врахуванням рівня процентної ставки та рівня прострочених зобов'язань;
- приймати оперативні та раціональні управлінські рішення. [28]

Отже, ефективна організація етапу контролю та моніторингу за дотриманням позичальником зобов'язань з погашення кредиту, аналізу поточного стану якості кредитного портфеля та структурування, систематизації інформації за кредитними договорами мінімізуватимуть кредитні ризики та впливатимуть на причини появи проблемних кредитів.

Наступною групою причин виникнення проблемних кредитів на сучасному етапі розвитку економіки є ставлення позичальників до необхідності погашення взятих на себе зобов'язань. Менталітет вітчизняних позичальників в умовах складної економічної ситуації в країні також призводить до високого рівня кримінальних та некримінальних шахрайств. Визначивши та проаналізувавши причини виникнення проблемної кредитної заборгованості у вітчизняній банківській системі, пропонуємо структурувати їх та подати у вигляді схеми на рис. В.1 (Додаток В).

1.3. Методи управління проблемними кредитами

Проаналізувавши погляди науковців щодо питання класифікації методів управління проблемними кредитами, ми дійшли висновку, що існуючі наукові розробки на дану тематику є доволі фрагментарними та

суперечливими. На нашу думку, доцільно виділяти два основні методи (групи методів) управління проблемними кредитами:

1. Метод реструктуризації – організація співпраці банку із боржником, спрямована на зміну умов кредитної угоди таким чином, щоб з’явилася реальна можливість повернення кредиту.

2. Метод ліквідації – повне або часткове погашення кредиту за рахунок реалізації забезпечення за кредитом чи іншого майна позичальника, залучення до погашення кредиту гарантів та поручителів, продаж або передача проблемного кредиту третій стороні або його списання.

З вище зазначених методів можемо сформувані три основні стратегії, які використовують співробітники банку в роботі з проблемними кредитами:

- стратегія управління;
- стратегія продажу;
- стратегія списання (рис. 1.2).

Як ми бачимо, існує достатня кількість методів та інструментів управління проблемними кредитами, тому основною задачею менеджменту банку постає обрати раціональну модель до конкретної заборгованості або груп заборгованостей.

Рисунок 1.2 – Методи управління проблемними кредитами [23]

Рішення з приводу того, які саме методи найбільше доцільно використовувати для управління проблемною заборгованістю, мають здійснюватися з урахуванням індивідуальних особливостей кожної угоди, обраної банком стратегії розвитку, можливості залучення фінансування для підтримки ліквідності, а також наявності вільних фінансових коштів, часу і кваліфікованого персоналу для побудови власної структури щодо роботи з проблемною заборгованістю.

Також треба всебічно зважувати всі переваги і недоліки, прогнозувати доходи і витрати, у тому числі з урахуванням питань оподаткування.

На цьому етапі потрібно керуватися такими критеріями вибору методів управління проблемними кредитами при реалізації обраної стратегії:

- грошові витрати банку на реалізацію обраного методу управління;
- складність реалізації обраного методу;
- врахування зовнішніх ризиків на стан проблемної заборгованості позичальників перед банком. Урахування цього критерію необхідно при виборі будь-якого стратегічного рішення банку. Цей критерій включає залежність ситуації й обраного методу від зовнішніх чинників, таких як зміна вартості застави, кон'юнктура ринку, зміни курсу валют, девальвація гривні, зростання темпів інфляції тощо;
- вплив обраних методів на репутацію банку. Цей критерій передбачає правомірність стратегії менеджменту проблемних боргів і збереження можливості подальшої співпраці банку з позичальником;
- врахування внутрішніх ризиків на стан проблемної заборгованості позичальників;
- гарантованість результату. [29]

Науковці (Т.М. Болгар, В.М. Марчук та ін.), вивчаючи управління проблемними кредитами вітчизняних банків у сучасних умовах господарювання, виділяють переваги та недоліки банківських методів управління проблемною заборгованістю (табл. 1.1) [30-31].

Таблиця 1.1 – Переваги та недоліки методів управління проблемною заборгованістю

Методи		Переваги	Недоліки
Внутрішні	Реабілітація заборгованості	- можливість продовження співпраці з клієнтом позичальником; - повернення заборгованості в повному обсязі.	- погіршення якості кредитного портфеля; - ускладнення системи управління активами; - трудові та часові витрати.
	Ліквідація заборгованості	- звільнення балансу від проблемної заборгованості; - зменшення витрат на формування резервів.	- додаткові фінансові витрати; - можливий негативний вплив на репутацію.
Зовнішні	Продаж проблемної заборгованості в управління третій особі (колекторській компанії)	- за рахунок повернення кредитів наявне незначне поліпшення ліквідності; - немає потреби збільшувати штат працівників банку.	- проблемні кредити залишаються на балансі банку та продовжують відображатися у фінансовій звітності; - витрати на оплату послуг колекторської компанії.
	Сек'юритизація активів	- покращується структура балансу та збільшується ліквідність.	- витрати на переведення заборгованості в цінні папери та на їх розміщення.
	Продаж проблемної заборгованості непов'язаним фінансовим компаніям у вигляді факторингових операцій	- поліпшується структура кредитного портфеля; - звільняються резервні кошти банку; - зменшення операційних витрат (за рахунок витрат на обслуговування проблемного кредиту); - збільшення ліквідності.	- неповне відшкодування проблемної заборгованості (за рахунок оплати послуг факторингової компанії); - неправомірність продажу проблемної заборгованості фізичних осіб факторинговій компанії.
	Продаж проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу	- оптимізація структури балансу; - звільнення резервних коштів; - зменшення тиску на регулятивний капітал.	- ліквідність не збільшується; - значні втрати при продажі проблемної заборгованості.

Таким чином, зробимо висновок, що банки у процесі роботи з проблемними кредитами можуть застосовувати два основні методи управління — реабілітацію і ліквідацію. У випадку неефективності превентивного внутрішнього банківського управління можуть застосовуватися зовнішні методи. [32] При виборі методу управління проблемною заборгованістю має обиратись такий метод, при якому буде повернена

максимальна частина заборгованості за мінімальних затрат з боку банку.

Отже, кожний з методів управління проблемними кредитами має певні переваги та недоліки.

Вибір методу в процесі управління приймається керівництвом банку залежно від конкретних обставин та результатів попереднього аналізу проблемного кредиту. Найбільш прийнятним варіантом завжди є такий перегляд умов кредитної угоди, який надає і банківській установі, і позичальнику шанс на покращення фінансового стану та поновлення нормальної діяльності. Однак при цьому варто пам'ятати про мету, яка полягає в максимізації ймовірності повної сплати заборгованості позичальником.

2 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

2.1 Аналіз динаміки вітчизняних проблемних кредитів

Проблемна заборгованість у сучасному світі залишається досить актуальною та має місце в усіх банках України. Значне зростання заборгованості є негативним явищем для банку, оскільки заборгованість впливає на ліквідність банківської установи, що може призвести до її неплатоспроможності та банкрутства. Наявність проблемних кредитів вимагає від банків формування значних резервів. В таблиці 2.1 наведено динаміку кредитного портфеля та резервів за кредитними операціями банків України за 2014–2018 рр. Бачимо, що кредитний портфель банків за 2014–2018 рр. зростав (на 14,4% за умов щорічного темпу приросту в 10,4%, 0,3%, -0,4% та 3,7% відповідно), що є позитивним явищем для банків, адже саме кредитні операції є основним джерелом доходу банку. Натомість мало місце зростання обсягу проблемних кредитів банків. Ланцюгові темпи приросту проблемної заборгованості банків України мали такі показники: у 2015 р. – 93,6%, у 2016 р. – 57%, у 2017 р. – 44,3%, у 2018 р. – 93,3%. Загалом за 2014–2018 рр. обсяг проблемних кредитів збільшився у 8,5 разів, що свідчить про низьку якість кредитного портфеля вітчизняних банків та високий ризик неповернення коштів. Вищезгадана тенденція є негативною для банків, адже є основною причиною їхньої неплатоспроможності. Це обумовлено фінансовою кризою 2013–2014 рр., наслідки якої стали відчутними для діяльності банків вже через 2–3 роки. Зростання кількості неплатоспроможності клієнтів банків, проблеми ведення бізнесу та загальне зниження рівня життя населення (зокрема, рівня реальних доходів населення) є основними причинами зростання проблемної заборгованості банків за 2014–2018 рр. Формування резервів під кредитні операції є необхідною умовою забезпечення ліквідності та платоспроможності банківської

установи. Як бачимо з даних таблиці 2.1 за 2014–2018 рр. обсяг таких резервів збільшився у 4,2 рази (лише у 2018 р. темп приросту резервів становив 6,7%, тоді як у 2014–2017 рр. його величина складала 67,4%, 56,8% та 50,8% відповідно). Зазначимо, що частка резервів у кредитному портфелі банків у 2018 р. становила 49,6% (при тому, що у 2014 р. вона дорівнювала 13,4%), а частка проблемних кредитів у кредитному портфелі у 2018 р. – 57,1% (коли у 2014 р. вона дорівнювала 7,7%). Тобто структура кредитного портфеля суттєво погіршилась за аналізований період за ознаками якості, а зменшення частки резервів порівняно з часткою проблемних кредитів у 2018 році (у 2014–2017 рр. спостерігається перевищення частки резервів над часткою проблемних кредитів) є загрозовим з точки зору фінансової стабільності діяльності банківської системи. Зважаючи на динаміку аналізованих показників (табл. 2.1), можемо стверджувати, що актуальним є вдосконалення управління проблемними кредитами вітчизняних банків з метою зменшення їхнього обсягу для покращення якості кредитного портфеля банків.

Таблиця 2.1 – Динаміка кредитного портфеля, проблемних кредитів і резервів за кредитними операціями банків України за 2014-2018рр. [39]

Показники	Значення за роками за станом на 2014-2018 рр.				
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Кредитний портфель:					
а) обсяг, млрд. грн.	911,4	1006,4	1009,8	1005,9	1042,8
б) у відсотках до попереднього періоду	-	110,4	100,3	99,6	103,7
Резерв за кредитними операціями:					
а) обсяг, млрд. грн.	122,4	204,9	321,3	484,4	517,0
б) у відсотках до кредитного портфеля	13,4	20,4	31,8	48,2	49,6
в) у відсотках до попереднього періоду	-	167,4	156,8	150,8	106,7
Проблемні кредити (непрацюючі активи):					
а) обсяг, млрд. грн.	70,2	135,9	213,3	307,8	595,0
б) у відсотках до кредитного портфеля	7,7	13,5	21,1	30,6	57,1
в) у відсотках до попереднього періоду	-	193,6	157,0	144,3	193,3

Продовження таблиці 2.1

Темп приросту кредитного портфеля, %	-	10,4	0,3	-0,4	3,7
Темп приросту резервів за кредитними операціями, %	-	67,4	56,8	50,8	6,7
Темп приросту проблемних кредитів, %	-	93,6	57,0	44,3	93,3

Візуалізуємо динаміку кредитного портфеля та резервів за кредитними операціями українських банків за 2014-2018 рр. на рисунку 2.1.

Рисунок 2.1 – Динаміка кредитного портфеля та резервів за кредитними операціями українських банків за 2014-2018 рр., млрд.грн. (розроблено автором на основі[39])

Протягом 2018 року частка непрацюючих кредитів скорочувалася повільно – приблизно на 0,2 в.п. щомісяця. В першу чергу це є наслідком росту споживчого кредитування та повільного “розбавлення” існуючого портфеля новими кредитами. Але те, що при зростанні нових роздрібних кредитів на понад 35% р/р частка NPL знижується досить повільно, говорить про недостатньо високу якість нових позик. В той час у сегменті корпоративного кредитування рівень NPL майже не змінився (рис. 2.2). Отже, робота банків з реструктуризації та списання неякісних кредитів у цьому сегменті не дуже активна. [34]

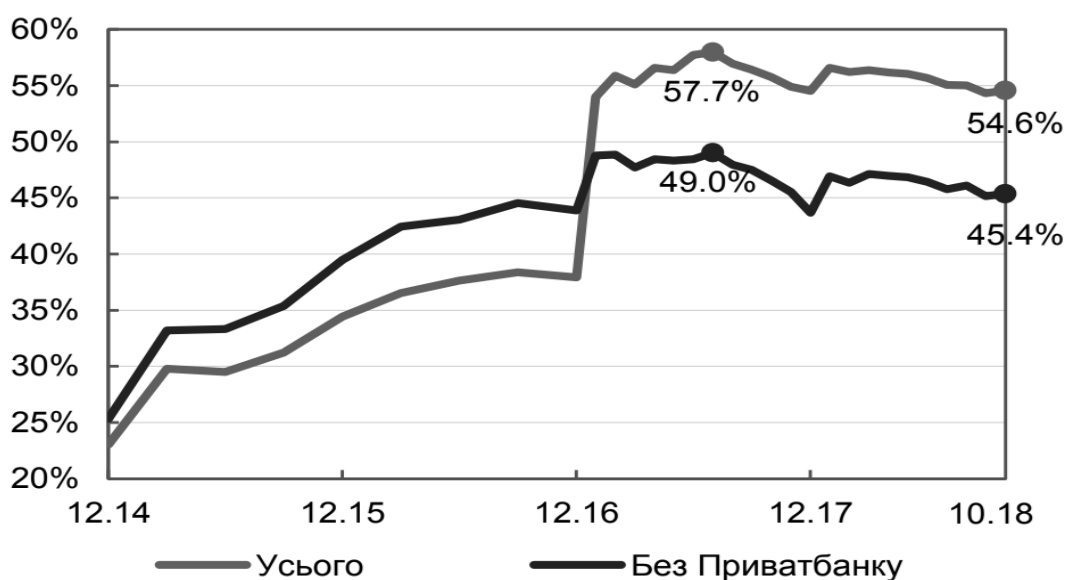

Рисунок 2.2 – Динаміка частки непрацюючих кредитів в Україні протягом 2014-2018 рр. [47]

З моменту дії Постанови № 351 частка непрацюючих кредитів не через прострочення на понад 90 днів, нормалізувалась на рівні 16–17%. Проте Нацбанк очікує, що після запровадження норми про обов’язкове врахування інформації з Кредитного реєстру НБУ ця частка зросте одночасно з обсягом непрацюючих кредитів. Відповідно до зазначеної норми фінустанови мають погіршувати клас боржника, якщо його зобов’язання перед іншими банками є непрацюючими або мають ознаки високого кредитного ризику.

Окремо варто відзначити, що запровадження Постанови Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30 червня 2016 року № 351 та перехід банківської системи на міжнародну практику визначення “non-performing exposures/loans” (NPE/NPL) дають можливість оцінити реальний рівень непрацюючих кредитів в Україні та порівняти зі світовими тенденціями (рис. 2.3).

З рис. 2.3 видно, що серед проаналізованих країн з 2013 року найвища частка непрацюючих кредитів (NPL) належить Україні (58%, що є історичним максимумом), потім йдуть Кіпр (52%), Афганістан (50%) і Сан-

Марино (49%).

Звернімо увагу, що найбільшу частку кредитів пов'язаним особам, а саме 97% (близько 160 млрд. грн.) мав «Приватбанк» у грудні 2016 року [38], що негативно відобразилось на якості кредитного портфеля як банків з державною участю, так і банківської системи країни в цілому.

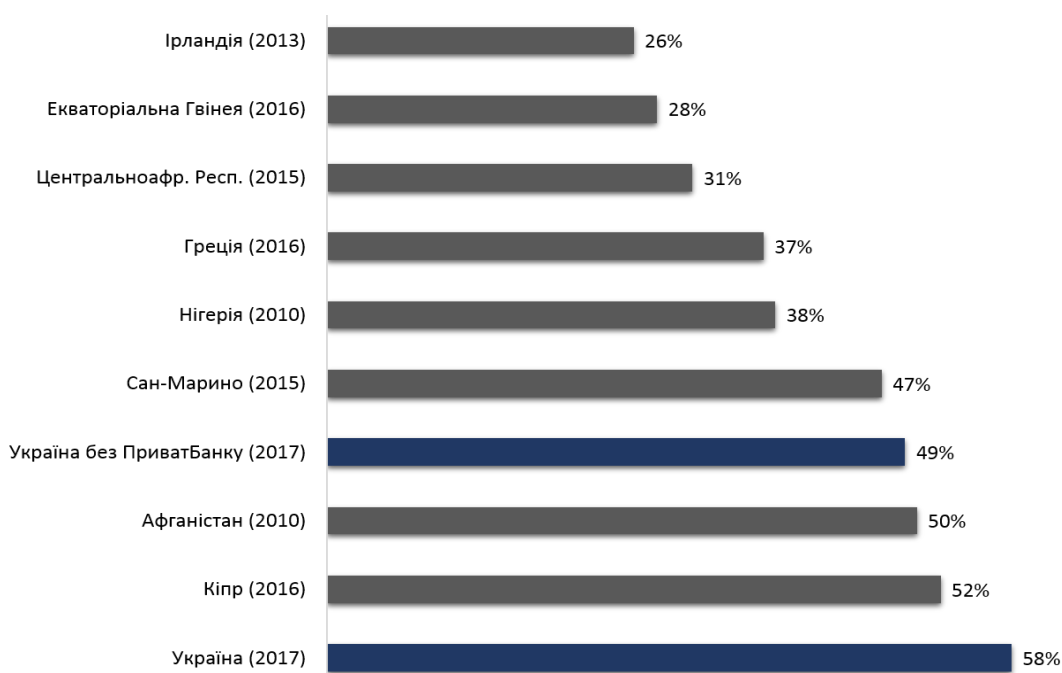

Рис. 2.3 Країни з найбільшими історичними максимумами частки NPL, % [38-39]

Видається доцільним проаналізувати частку непрацюючих кредитів у розрізі груп банків за 2018-2019 роки (табл. 2.2).

З даних табл. 2.2 видно, що рівень непрацюючих кредитів у банках з державною участю продовжує доволі впевнено скорочуватись, а саме з 71,1% станом на 1 січня 2018 року до 64% станом на 1 вересня 2019 року (в банках з державною участю загалом). Таку динаміку можна пов'язати зі зростанням споживчого кредитування та поступовим покращенням якості кредитного портфеля. У той же період у секторі кредитування підприємств не відбулося покращення ситуації з непрацюючими кредитами, що можемо пов'язати з неможливістю відновити якість непрацюючих кредитів, які надані завідома

недобросовісним позичальникам, а також недостатньо активною роботою банків зі списання неякісних активів.

Серед чотирьох груп банків, згідно з класифікацією НБУ, станом на 1 січня 2018 року найбільшу частку непрацюючих кредитів мали саме банки з державною участю, а саме 71,1% (зокрема, «Приватбанк» мав 87,6%, а банки з державною участю без «Приватбанку» мали 55,7%), далі йшли неплатоспроможні банки з показником 43%, банки іноземних банківських груп – 41%, та банки з приватним капіталом – 24%. В той час станом на 1 вересня 2019 року ситуація змінилась, а банки з державною участю перемістились на другу позицію в рейтингу за рівнем непрацюючих кредитів, маючи 64% (по банках з державною участю без «Приватбанку» показник склав 49%), хоч і найбільша частка непрацюючих кредитів залишається в «Приватбанку», а саме 80,9% (зменшилась на 6,7% порівняно з січнем 2018 року). Не можна не звернути увагу, що частка непрацюючих кредитів у неплатоспроможних банках 1 січня 2018 року становила 43%, свого піку досягла 1 червня 2018 року – 58,3%, а на сьогоднішній момент складає 0,00%. [36]

Таблиця 2.2 – Частка непрацюючих кредитів у банківській системі України за 2018-2019 роки за групами банків, % [39]

Показник	Дата							
	01.01.18	01.03.18	01.06.18	01.09.18	01.01.19	01.03.19	01.06.19	01.09.19
Частка непрацюючих кредитів у банках з державною участю	71,1	72,1	71,8	70,2	67,9	65,6	66,0	64,0
Зокрема, частка кредитів Приватбанку	87,6	86,6	85	84,2	83,4	82,7	81,6	80,9
державна частка без Приватбанку	55,7	58,8	60,1	58,5	55,0	51,0	52,1	49,0
Частка непрацюючих кредитів у банках іноземних банківських груп	41	43,9	42,8	42,4	38,5	39,7	37,4	35,3
Частка непрацюючих кредитів у банках з приватним капіталом	24	24,8	25,0	25,3	23,0	23,1	21,7	20,1
Частка непрацюючих кредитів у неплатоспроможних банках	43	44,3	58,3	52,3	52,0	51,8	0,00	0,00

Так, станом на 1 жовтня 2019 року проблемних кредитів у банківській системі було 48,93%. Від початку року відсоток непрацюючих кредитів скоротився на 3,92% (рис.2.4). Згідно прогнозам агенції «S&P Global Ratings» до кінця року даний показник становитиме 47%, а у 2020 році зменшиться до 43%. [41]

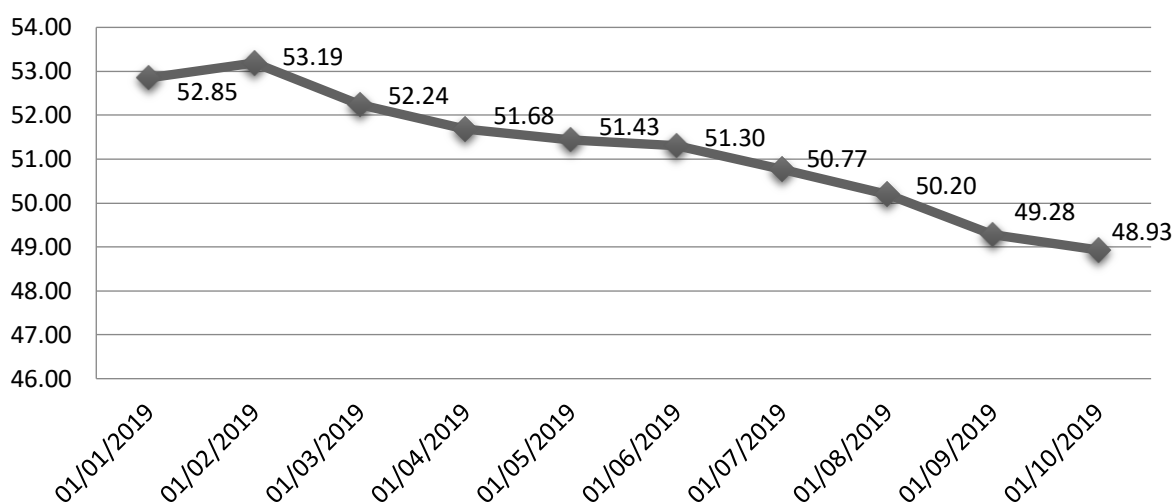

Рисунок 2.4 – Динаміка частки проблемних кредитів протягом січня-жовтня 2019 р., % (розроблено автором на основі [52])

Однією з основних складових росту чистих активів банківської системи 2018 року був приріст високоліквідних активів (+48 млрд. грн). Кредитний портфель банківської системи збільшився на 33 млрд грн: 11 млрд. грн. – приріст кредитного портфелю юридичних осіб, 22 млрд. грн.– фізичних осіб.

Почнемо із визначення типу кредитної політики АТ КБ «Приватбанк». Для цього проаналізуємо частку кредитів клієнтам у загальному обсязі активів банку (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Аналіз кредитної активності АТ КБ «Приватбанк» у 2014-2018 рр.[33]

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Кредити клієнтам, млрд. грн.	159,17	189,31	32,62	38,34	50,14
Активи банку, млрд. грн.	212,81	258,61	179,76	253,68	278,05
Питома вага кредитів в активах банку	74,8%	73,2%	18,1%	15,1%	18,0%

З таблиці 2.3 бачимо, що кредитна активність Приватбанку значно змінилась, що пов'язано з зміною форми власності. До націоналізації банку кредитування займало основну частку в структурі активних операцій банку – 74,8% в 2014 р. та 73,2% а 2015 році. Найбільший обсяг кредитів, виданих Приватбанком, припав на 2015 р. і склав 189,31 млрд. грн., в подальшому бачимо згортання кредитної діяльності, що призвело до зменшення кредитного портфеля на 156,7 млрд. грн., тобто до 32,62 млрд. грн.

В передостанні місяці 2016 року банк реструктуризував частину кредитного портфеля на загальну суму 137,08 мільярдів гривень, до вирахування резерву під знецінення станом на 31 грудня 2016 року.

В 2017 та 2018 рр. спостерігаємо нарощування кредитного портфеля Приватбанку. Приріст кредитних операцій банку в 2017 році склав 26,4% (5,72 млрд. грн.), в 2018 році – 21,6% (11,81 млрд. грн.). [38]

Щодо позичальників, то АТ КБ «Приватбанк» в 2014-2015 рр. надавав пріоритет юридичним особам, які працюють переважно у сфері торгівлі нафтопродуктами (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Аналіз кредитної активності АТ КБ «Приватбанк» у розрізі позичальників у 2014-2018 рр.[46]

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Загальна сума кредитів клієнтам, млрд. грн.	180,71	217,69	227,92	237,18	291,94
Кредити юридичним особам, млрд. грн.	149,37	184,19	2,64	3,33	5,65
Питома вага кредитів юридичним особам в загальній сумі кредитів банку	82,7%	84,6%	1,2%	1,4%	1,9%
Кредити фізичним особам, млрд. грн.	29,27	31,24	31,65	44,07	65,24
Питома вага кредитів фізичним особам в загальній сумі кредитів банку	16,2%	14,4%	13,9%	18,6%	22,3%
Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу, млрд. грн.	2,08	2,25	2,49	4,21	8,25
Питома вага кредитів підприємствам малого та середнього бізнесу в загальній сумі кредитів банку	1,1%	1,0%	1,1%	1,8%	2,8%
Кредити, що управляються як окремий портфель, млрд. грн.	-	-	191,14	185,58	212,8
Питома вага кредитів, що управляються як окремий портфель в загальній сумі кредитів банку	-	-	83,9%	78,2%	72,9%

Загальна сума кредитів найбільшим 10 клієнтам банку на 1 січня 2016 року складала 50,2 млрд. грн. або 23% від загальної вартості кредитного портфеля (на 1 січня 2015 року – 32,6 млрд. грн. або 18%). Резерв на знецінення цих кредитів становив 4,9 млрд.грн. (на 1 січня 2015 року – 4,5 млрд. грн.). Станом на 1 січня 2016 року у банку було 8 позичальників (на 1 січня 2015 року – 6 позичальників) з загальною сумою виданих кредитів, що перевищує 10% чистих активів банку або 2,75 млрд. грн. (на 1 січня 2015 року – 2,5 мільярди гривень). Загальна сума цих кредитів становила 45,9 мільярдів гривень, а сума сформованого резерву на знецінення кредитів, складала 2,6 мільярди гривень. [35]

Внаслідок реструктуризації банк змінив валюту кредитів на гривню, конвертував частину кредитів у фінансовий лізинг, зменшив відсоткові ставки, збільшив термін погашення кредитів до 2024-2025 років та змінив заставне майно за кредитами. Станом на 1 січня 2017 року банк визнав знецінення за цими кредитами в сумі 135мільярдів гривень. [64]

Як бачимо з рисунку 2.5 у структурі кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк» з'явилася така складова, як «Кредити, що управляються як окремий портфель», що включає в себе непрацюючі кредити, які були видані до 19 грудня 2016 року.

Станом на 31 грудня 2018 р. банк визнав збитків на 209 453 млн.грн. резерву під ймовірні кредитні збитки за цими кредитами (31 грудня 2017 року: резерву під зменшення корисності – 181 887 млн.грн.; 31 грудня 2016 року – 180 114 млн.грн.).

У 2016 році АТ КБ «Приватбанк» був змушений обмежити пропозицію кредитних продуктів через загрозу втрати платоспроможності, проте не заблокував всі канали доступу до позичкових коштів, оскільки банк першочергово лояльний до своїх клієнтів, що мають позитивну кредитну історію.

Кредитування корпоративного бізнесу відбувається лише за умови, що клієнт обслуговує в АТ КБ «Приватбанк» зарплатні проекти.

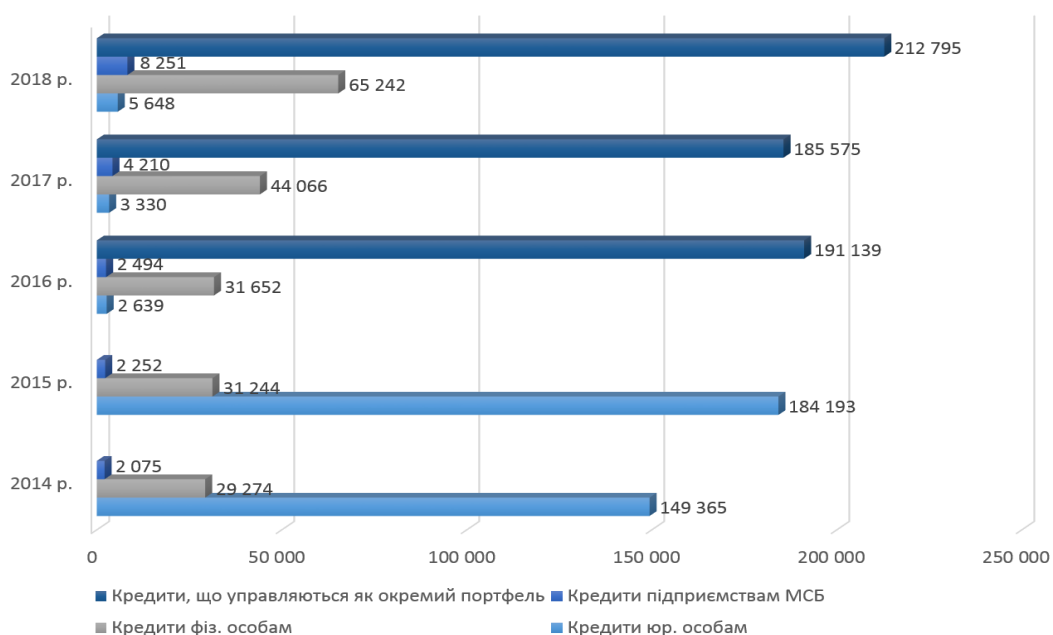

Рисунок 2.5 – Аналіз структури кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк» за видами позичальників у 2014-2018 рр., млн грн.[46]

Через півроку після націоналізації, банком було відновлено кредитування. Тоді було встановлено ліміт у 7,5 млрд. грн. На сьогодні банк вийшов на сальдо 5,223 млрд. грн.

Слід відмітити, що 81% кредитного портфеля Приватбанку – це кредити на суму менше 10 млн. грн., в той час найбільша сума кредиту – 370 млн. грн. Кредити понад 400 млн. грн. банк взагалі не розглядає. Через виважену кредитну політику, частка проблемних кредитів (NPL) по нових кредитах наразі складає менше 1%. [56]

Надто обережно Приватбанк відноситься до кредитування в іноземній валюті: наразі 3 млн. євро – найбільший валютний кредит.

Відносно вартості кредиту корпоративному бізнесу, можна зазначити, що діюча відсоткова ставка на рівні 19%, без додаткових комісій.

З метою прискорення обслуговування клієнтів і здешевлення обслуговування, 82% рішень з видачі кредитів приймаються в автоматичному режимі.

З кредитних продуктів найбільш популярними у корпоративного бізнесу є КУБ (країна успішного бізнесу), який складає 42%; наступним – кредит на

лімітний рахунок; інших кредитів – 18%. Частка лізингу поки що незначна, але банк націлений її нарощувати. [61]

Кредити нижчі 5 млн. грн. Приватбанк не розглядає, адже трудозатрати на перевірку позичальника є надто великими.

Працюючи з корпоративним сегментом, банк підтримує й основний сегмент – роздрібний бізнес. Напрями кредитування фізичних осіб ми можемо спостерігати в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Напрями кредитування фізичних осіб АТ КБ «Приватбанк» у 2014-2018 рр. [46]

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Загальна сума кредитів фізичним особам, млн.грн.	29 274	31 244	31 652	44 066	65 242
Кредити фізичним особам – кредитні картки, млн. грн.	22 092	20 884	19 749	30 354	45 314
Питома вага карткових кредитів в загальній сумі кредитів фізичним особам	75,5%	66,8%	62,6%	68,9%	69,8%
Кредити фізичним особам – іпотечні кредити, млн. грн.	5 228	8 099	9 045	9 130	12 923
Питома вага іпотечних кредитів в загальній сумі кредитів фізичним особам	17,9%	25,9%	28,8%	20,9%	20,3%
Кредити фізичним особам – споживчі кредити, млн. грн.	171	88	1 069	3 144	4 193
Питома вага споживчих кредитів в загальній сумі кредитів фізичним особам	0,6%	0,3%	3,6%	7,3%	6,4%
Кредити фізичним особам на придбання автомобіля, млн. грн.	232	261	264	264	332
Питома вага кредитів на придбання автомобіля в загальній сумі кредитів фізичним особам	0,8%	0,8%	0,9%	0,7%	0,9%
Інші кредити фізичним особам, млн. грн.	1 141	1 648	1 054	660	672
Питома вага інших кредитів в загальній сумі кредитів фізичним особам	3,9%	5,3%	3,5%	1,6%	1,4%
Фінансовий лізинг, млн. грн.	410	264	164	197	654
Питома вага фінансового лізингу в загальній сумі кредитів фізичним особам	1,4%	0,8%	0,6%	0,5%	1,2%

Як свідчать дані таблиці 2.5, найбільш популярним кредитним продуктом є карткові кредити, обсяг яких щороку збільшується. За п'ять останніх років вони зросли удвічі: в 2014 в абсолютному вираженні карткові кредити становили 22 092 млн. грн., то в 2018 році вони вже склали 45 314 млн. грн.

Значною є також частка іпотечних кредитів – в 2018 році кожна п'ята гривня позичалася на придбання нерухомості. В абсолютному вираженні це складало 5 228 млн. грн. в 2014 році, 8 099 млн. грн. в 2015 році та 9 045 млн. грн. в 2016 році. В 2017 році обсяг іпотечних кредитів змінився незначно і становив 9 130 млн. грн., а в 2018 році зріз втричі в порівнянні до 2014 року – до 12 923 млн. грн.

Бачимо також суттєве зростання споживчих кредитів – від 0,6% в 2014 році до 6,4% в 2018 році. В 2015 році спостерігалось найменше значення цього показника – 88 млн. грн. Враховуючи зміну клієнторієнтованості Приватбанку в 2016 частка споживчих кредитів склала 3,6%, тобто 1 069 млн. грн., в 2017 році їх обсяг збільшився майже втричі і досяг 3 144 млн. грн., а в 2018 році – 4 193 млн. грн. [43]

Варто відзначити й позитивну тенденцію в нарощуванні кредитування фізичних осіб через фінансовий лізинг. Оскільки Приватбанк визначає це як пріоритет, можемо очікувати подальше збільшення цього показника.

Підсумовуючи, відмітимо, що протягом останніх п'яти років кредитна стратегія АТ КБ «Приватбанк» зазнала суттєвих змін, що спричинено націоналізацією банку. Якщо в 2014 році обсяг кредитних операцій займав майже 75% від сукупних активів, то в 2018 році цей обсяг було скорочено до 18%. Зі зміною клієнторієнтованості Приватбанк зосередився на кредитуванні роздрібного бізнесу, на відміну від початкового орієнтуру на корпоративний бізнес, що в основному спеціалізувався на торгівлі нафтопродуктами. Фізичні особи надають перевагу картковим кредитам, тоді як юридичні особи – кредиту «КУБ» (країна успішного бізнесу). Приватбанк працює, виходячи з принципу економічної доцільності, і намагається максимально автоматизувати процес кредитного обслуговування клієнтів, маючи за мету здешевити цей процес. Приватбанк наразі переважно кредитує в гривневому еквіваленті й не надає кредитів на велику суму для зменшення ризиковості кредитних операцій. [52]

Для оцінки ефективності кредитних операцій важливим є визначення

якості кредитних операцій, розраховавши обсяг NPL.

З даних таблиці 2.6 бачимо, що найменша питома вага проблемних кредитів спостерігалася в 2014 році, проте це було пов'язано в першу чергу з недостовірною оцінкою рівня ризику позик. Останні два роки кредитні операції банку мають максимальний рівень токсичності – 71,8% та 77,2% відповідно при рекомендованому значенні – до 5%.

Таблиця 2.6 – Аналіз якості кредитних операцій АТ КБ «Приватбанк» у 2014-2018 рр.[52]

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Непрацюючі кредити (NPL), млрд. грн.	9,95	26,71	19,28	170,27	225,43
Загальна сума кредитів клієнтам, млрд. грн.	180,71	217,69	227,92	237,18	291,94
Питома вага непрацюючих кредитів (NPL) в загальній сумі кредитів клієнтам	5,5%	12,3%	8,5%	71,8%	77,2%

Чимала частина проблемних кредитів забезпечена менше ніж на 2% - кредити на 206 млрд. грн. забезпечено заставою на суму 4,4 млрд. грн., проте ймовірність, що вони будуть відібрані та продані є мінімальною.

Проблематика неповернення кредитів для діяльності банків протягом останніх років не є новою, але парадоксальним є той факт, що у найбільшому банку країни зосереджена найбільша частка цих проблемних кредитів, що може призводити до значних збитків. За 2018 р. 85,11% від усіх кредитів Приватбанку є непрацюючими, що підтверджує гіпотезу про те, що наявність системно важливих банків згубна для економіки через надмірну концентрацію ризиків в цих банках. До того, великий обсяг проблемних кредитів Приватбанку негативно впливає на капітал банку та унеможливорює кредитування нових проектів позичальників. [57]

Так як 85% клієнтів Приватбанку є неплатоспроможними та не можуть відповідати за свої зобов'язання, банк в майбутньому також не зможе відповідати за своїми зобов'язаннями перед фізичними особами. З цих причин банк вийде на від'ємний результат, що спричинить неможливість поповнити доходи державного бюджету та потребу у додатковому

фінансуванні з боку держави. [67]

Розглядаючи наслідки значного обсягу непрацюючих кредитів у банках з державною участю в Україні, зазначимо, що вони мають негативний вплив на функціонування всієї банківської системи. Водночас банки не мають можливості застосувати повне списання непрацюючих кредитів, оскільки збитки не будуть компенсовані, а праця власними силами з проблемними кредитами передбачає колосальні втрати часу та ресурсів. Крім того, недостатня інфраструктура та обмеженість ресурсів ринку обумовлюють необхідність саме державної участі у вирішенні проблеми непрацюючих кредитів. [65]

Зазвичай прийнято вважати, що проблеми непрацюючих кредитів у банків пов'язані із сумнівною якістю кредитних рішень, вкрай низькою операційною ефективністю, відсутністю чітких бізнес-моделей та ефективного корпоративного управління. Це частково так, адже більша частина непрацюючих кредитів припадає саме на великі бізнес-групи (наближені до бізнес-інтересів політичних діячів), на кредитуванні яких упродовж тривалого періоду часу зосереджувалися банки.

Отже, серед найважливіших причин, які обумовлюють поточну ситуацію зі значними обсягами проблемних кредитів у вітчизняних банках, можемо назвати політично вмотивоване кредитування та кредитування пов'язаних осіб. Згідно з оцінками Національного банку України на 5 найбільших боржників банків, що є представниками великого корпоративного бізнесу, припадають 39% кредитного портфеля банків; відповідно, на 10 боржників – 60% кредитного портфеля; на 20 боржників – 82% кредитного портфеля; на 40 боржників – 97% кредитного портфеля (загалом 255 млрд. грн.) [62], що свідчить про значну концентрацію кредитно-інвестиційної діяльності банків на бізнес-структурах пов'язаних осіб тощо.

Для виправлення ситуації необхідною є організація такої системи корпоративного управління в банках, щоб вони унеможливила лобювання

політичною елітою країни питання отримання кредитів пов'язаними особами та державними підприємствами. Обов'язковим є стягнення з таких позичальників заборгованості, що стане сигналом рішучості дій банків з підвищення якості кредитного портфеля та недопущення його погіршення в майбутньому.

Щодо стягнення проблемної заборгованості з позичальників нефінансових корпорацій, то в Україні частка повернення коштів від загальної суми проблемної заборгованості становить 7,5%. Цей показник є значно нижчим, ніж у країнах ЄС, США, Австралії, Швейцарії, Норвегії, Японії (73%), а також країн Центральної Азії (38%). При цьому середній термін стягнення проблемної заборгованості в Україні сягає майже трьох років, тоді як у Європі та США він трохи перевищує 1,5 років [66].

Після переходу банків на МСФЗ 9 та на резервування за кредитними операціями за принципом очікуваних втрат, покриття резервами непрацюючих кредитів сягнуло 87%. Воно наблизилося до рівня кредитного ризику (пруденційних резервів), що оцінюється за правилами НБУ.

НБУ очікує, що у 2019 році кредитний ризик дещо зросте. Це зумовлено початком дії правила про амортизацію застави за непрацюючими кредитами. Застава необхідна для того, щоб знизити втрати банку від дефолту боржника. Проте на практиці фінустанови неспроможні стягнути заставу упродовж кількох років, тому не можуть покладатися на неї повною мірою для компенсації збитків від неповернення кредитів. Із часом роль застави як компенсатора знижується. Тому регулятори багатьох країн встановлюють вимоги до банків поступово амортизувати заставу, враховувати її з дисконтом, якщо не вдається її стягнути в розумний строк. Правила НБУ визначають, що банки можуть повністю враховувати заставу під час розрахунку пруденційних резервів лише протягом двох років після дефолту позичальника. На третій рік слід застосовувати дисконт 30%, на четвертий – 50%. Від початку п'ятого року після дефолту заставка не враховується для обчислення резервів. Втім, банки повинні й надалі

докладати всіх зусиль, щоб її стягнути. Ця норма введена в дію з 1 лютого 2019 року. [67]

Очікується, що після початку дії цієї норми з'явиться додатковий кредитний ризик, розмір якого може перевищити 15 млрд. грн. Його вплив на капітал банківської системи в цілому буде незначним. Він не загрожує виконанню нормативу Н2 більшістю банків, адже вони мають достатній запас капіталу. Висока операційна прибутковість дасть змогу фінустановам покрити втрати від амортизації застави протягом 2019 року. Водночас для окремих банків негативний вплив цієї зміни може бути відчутним.

2.2 Міжнародний досвід управління проблемними кредитами

Існує три базові варіанти вирішення питань із проблемними активами банків:

- не застосовувати ніяких дій для вирішення поточної проблеми є поганим варіантом, адже підтримка державних банків та ФГВФО відбувається за рахунок платників податків та й взагалі усіх громадян, а хоча б часткове повернення проблемних кредитів є потенційно можливим;

- списання проблемної заборгованості повинно відбуватися лише за умови повної прозорості цього процесу і застосовуватись лише до частки проблемних активів. Такі умови повинні бути застосовані для того, щоб запобігти списанню з балансів держбанків великого обсягу проблемних кредитів політично пов'язаних осіб, що були спричинені порушенням закону, а не реальними проблемами позичальника;

- реструктуризація та/або продаж проблемних кредитів. Так як існує потреба скоротити частку держави в банківському секторі, треба істотно знизити частку проблемної заборгованості, адже за поточних показників продаж державних банків навіть не розглядається [60].

Ми виокремили із світового досвіду такі можливі альтернативи очищення балансів банків від проблемних кредитів:

- «поганий» банк для окремого банку/фінансової установи. Капітальне та ефективне вирішення проблеми, яке полягає у тому, що банк знімає з балансу токсичні активи, і вони переходять до іншої юридичної особи. Рішення складне і важке – потрібно створити дублюючі організаційні структури та ІТ-системи, а також виконати регуляторні вимоги. Тому це – останній засіб, який застосовується, коли інші заходи виявилися недостатньо ефективними для управління «токсичними» активами. Має сенс перед продажем чи приватизацією. [58]

Унаслідок фінансової кризи 2007-2008 років Латвія була змушена рятувати свій другий за розміром активів універсальний банк – ПарексБанк (Parex Banka). Через кризу та втрату впевненості вкладників у фінансовій стійкості ПарексБанку, який не мав власника із можливістю фінансової підтримки банку, розпочався відтік депозитів, зокрема нерезидентів, які становили суттєву частку його вкладників.

У 2008 році банк був націоналізований. По двох роках після націоналізації держава вирішила розділити банк на «поганий» та «хороший». У 2010 році було створено «хороший» банк Цитаделе банк (Citadele banka), куди перевели всіх вкладників, «поганий» банк сфокусувався на відновленні втрачених ресурсів та продовжив деякі види своєї основної діяльності, залишаючи на балансі «погані» активи. В 2010 році Парекс подав позов до суду проти своїх колишніх співвласників (які були членами правління банку) щодо втрат через неякісне управління банком та видачу кредитів, які суперечили інтересам банку.

Використання Фонду гарантування вкладів. Цей варіант замість створення окремого «поганого» банку передбачає передачу кредитів до ФГВФО як інституції, що вже існує та працює із проблемними активами ліквідованих банків. Отже: цим варіантом можуть скористатися не один, а кілька банків; не потрібно витратити час та людські й фінансові ресурси на

створення нової установи; прозорість та інституційна спроможність такого Фонду має бути підвищена, щоб відповідати новим завданням. [68]

У Туреччині проблеми в банківському секторі з'явилися на фоні високої концентрації частки держави в банківському секторі: у 90-х роках на чотири державних банки припадало 40% ринку, тоді як приватні банки були слабкі та здебільшого належали до фінансових конгломератів.

Для роботи з проблемними активами, що налічували 25% всіх кредитів, використовувалася вже наявна організація – фонд страхування депозитів SDIF (аналог ФГВФО в Україні), повноваження якого були переглянуті й посилені для роботи з проблемними активами[69].

SDIF зіштовхнувся з такими проблемами, як чималий обсяг проблемних активів низької якості (більшість з яких була пов'язана з мажоритарними акціонерами банківських установ), недостатня розвиненість ринку капіталу, потреба в діяльності вторинного ринку активів, відсутність практики інвестиційного банкінгу та прямих іноземних інвестицій, недостатність практики ефективного управління для всіх видів активів тощо. Все це характерно й для України.

Один з висновків з діяльності SDIF – необхідність правильної оцінки вартості проблемних активів. Після того як перші спроби продати проблемні активи виявилися безуспішними через те, що SDIF переоцінила їхню вартість, було розроблено методику оцінки, що дозволила адекватно встановлювати ціни і успішно продавати активи в подальшому.

Компанія з управління активами державної або змішаної форми власності. Токсичні активи знімаються з балансу проблемних фінансових установ і передаються до КУА. Це найкраще підходить для однорідного набору активів. Успішні КУА – ті, що працювали з проблемними кредитами, пов'язаними з нерухомістю. Фактором успіху є адекватна оцінка вартості активів. Якщо неможливо визначити ринкову вартість активів, у разі державних банків трансферт втрачає сенс як ринкова операція та перетворюється на «перекладання» ризику з однієї державної «кишені» в

іншу. У разі приватних банків це створює передумови для збитків, провалу операцій та судових позовів.

В Ірландії найбільш проблемні банки (Anglo та INBS) були націоналізовані, а 2009 року уряд ініціював створення національного агентства з управління активами (NAMA) із змішаною формою власності (державна і приватні компанії). Банки, в тому числі націоналізовані, набули можливість перевести частину проблемних кредитів на нерухомість до NAMA з дисконтом у розмірі 57%. Наразі діяльність NAMA є прибутковою і вважається успішним прикладом КУА.

Окремий підрозділ для роботи з проблемними активами всередині фінансової установи актуальний, коли «токсичні» активи складають значну частку балансу – 20% та більше. Проблемні активи передаються в «поганий» підрозділ, персонал якого концентрує свої зусилля виключно на реструктуризації та продажу проблемних активів, має свої цільові показники та заохочення. Це не позбавляє фінансову установу всіх ризиків, проте дає ринку чіткий сигнал та підвищує прозорість, особливо якщо результати діяльності колекторського підрозділу подаються окремо. Неприйнятно для випадків, коли банк потрібно продати чи приватизувати, бо баланс залишається невичищеним.

Гарним прикладом може слугувати Малайзія, розглянемо її ефективну роботу з проблемними активами на випередження.

Danaharta (КУА у Малайзії) була створена 1998 року для запобігання швидко зростаючої частки проблемних кредитів, що спричинила Азійська фінансова криза. Банки могли добровільно продати проблемні кредити в обмін на облігації Danaharta. Цей приклад цікавий, зокрема, системою «батоба» та «пряника» для стимулювання банків продавати проблемні кредити КУА.

Мірами покарання визначено:

- банки, які було рекапіталізовано державним банком Damodal, змушені продати проблемні кредити компанії Danaharta;

- банки, частка проблемних кредитів яких перевищувала 10%, змушені продати їх Danaharta або списати ці кредити за вартістю 80% від вартості, запропонованої Danaharta. Danaharta пропонувала лише одну ціну за кожним з кредитів.

Міри винагороди:

- Національний банк країни дозволив банкам амортизувати збитки від продажу активів у Danaharta протягом п'яти років;

- принцип розподілу прибутку між Danaharta і банками передбачав, що після продажу проблемних активів, банки отримують 80% надлишкової вартості від продажу;

- при визначенні адекватності капіталу для облігацій Danaharta використовувалась нульова вага для оцінки ризикованості.

Danaharta є досить успішним прикладом завдяки систематизації факторів:

1) Діяльність Danaharta була частиною комплексної стратегії. Поруч з нею працювали державний банк Damodal для рекапіталізації діючих банків, програма зі злиття банків та фінансових організацій і комітет, що стимулював позасудову реструктуризацію боргів. Нагляд за цими організаціями здійснював спеціально відведений комітет Нацбанку.

2) КУА працював на випередження (наприклад, частка проблемної заборгованості в економіці на період створення КУА складала приблизно 12%).

3) Економічне зростання було швидко відновлено.

4) Корпоративне управління Danaharta було досить сильне та прозоре.

5) Компанією було найнято досвідчений персонал з міжнародних та банківських установ [70].

2.3 Перспективи управління проблемними кредитами та методи їх скорочення в Україні

Для України можна виокремити три особливості, що вплинуть на вибір формату реструктуризації:

- частка держави у банківському секторі стала неприпустимо високою після націоналізації Приватбанку. Потрібно її зменшити, тож ми вважаємо, що держава має продати свої банки інвесторам. Відповідно, стратегія поводження із проблемними активами розглядатиметься крізь призму приватизації.

- В Україні можливість адекватної оцінки існує лише для іпотечних кредитів – базовий актив (нерухомість) досить ліквідний, кредити більш-менш однорідні. Ринку для проблемної корпоративної заборгованості, як в Європі, не існує, кредити неоднорідні, застави проблемні у стягненні. Те, що добре спрацювало в Швеції та Ірландії для однорідних іпотечних кредитів, може не спрацювати для глибоко проблемного портфелю державних банків чи Приватбанку. Відповідно, для різних кредитів мають бути запропоновані різні механізми, щоб робота була ефективною.

- Додатковий ризик у випадку корпоративного портфелю державних банків – те, що позичальник матиме, ймовірно, сильнішу переговорну позицію, ніж кредитор, через корумпованість судів та політичні зв'язки. Це потрібно окремо враховувати у дизайні механізму очищення балансів від проблемних корпоративних кредитів. [59]

Таким чином, описані вище альтернативи можуть бути застосовані для різних типів кредитів і через різні проміжки часу та потребуватимуть спеціальних умов (Додаток Г).

У липні 2018 р. Верховною Радою було ухвалено законопроект №6027-д про захист прав кредиторів, що регулює відповідальність боржників перед банками та ліквідує поширені схеми махінацій, якими

користувалися недобросовісними позичальниками, щоб не сплачувати кредити.

Ухвалення даного закону, максимально сприятиме відновленню кредитування в Україні. Цей документ ще не набув чинності, хоча Світовий банк акцентує увагу на важливості його ухвалення, і прямо пов'язує подальше реформування фінансового сектору з наданням Україні кредитних гарантій, що надасть доступ зовнішньому фінансуванню нашої країни з інших джерел.

У березні 2018 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення та ведення Кредитного реєстру Національного банку України та вдосконалення процесів управління кредитними ризиками банків» [42]. Відповідно до цього Закону, НБУ створив централізований Кредитний реєстр, до якого надходить інформація про кредитні операції позичальників, заборгованість за якими становить понад 100 мінімальних заробітних плат перед одним банком або еквівалент цієї суми в іноземній валюті. Банки передають інформацію до Кредитного реєстру Нацбанку, а останній в свою чергу проводить контроль над дотриманням банками цієї умови чинного законодавства та перевіряє актуальність наданої інформації. Метою створення Кредитного реєстру стала потреба у зниженні частки проблемних кредитів у банківських установах. До того ж створення реєстру дисциплінує позичальників вчасно виплачувати кредити, проте страхує, передусім, саме банки. Користуючись даними з реєстру, банківські установи зможуть виявляти, чи мають майбутні позичальники невикрадені кредити, а також зможуть оцінити ризики надання кредиту таким позичальникам. На 01.01.2019 у Кредитному реєстрі Національного банку України містилася інформація про понад 80 тисяч позичальників, з яких 53,2 тисячі фізичних та 27,2 тисяч юридичних осіб. Інформація надається Національному банку без отримання на це згоди боржника. Проте усі ці нововведення законодавства направлені на захист прав кредиторів, а не позичальників.

Тому, врахувавши фактори через які виникають проблемні кредити,

відсутність бажання у позичальників бути все життя в боргах через надвисокі відсотки, ми пропонуємо ввести в Приватбанку кредитну програму «Лояльності». Її суть полягатиме в тому, якщо позичальник відповідально підходить до сплати обумовленого договором щомісячного платежу, не прострочує виплат, то банк понижує відсоткову ставку на період, що залишився. Актуальною дана програма буде для довгострокових кредитів як юридичних, так і фізичних осіб/осіб-підприємців в національній валюті. Перерахунок і пониження ставки відбуватиметься щороку, умови діятимуть наступні 12 місяців, окрім випадків, коли відбудеться прострочення платежу, - з дати прострочення ставка повернеться на початковий рівень і програма «Лояльності» не буде застосовуватись до повної виплати за умовами договору.

На нашу думку, такий підхід асоціюватиметься у клієнтів з емпатією зі сторони банку та пробуджуватиме «спортивний інтерес», мотивуватиме виконувати свої обов'язки сумлінно, і звичайно ж зменшуватиме боргове навантаження на позичальника.

Розглянемо детально, до яких з кредитів, що пропонує своїм клієнтам АТ КБ «Приватбанк», може бути застосована кредитна програма «Лояльності».

На нашу думку не є доцільним активувувати дану програму до кредитних ліній на карткових рахунках клієнтів як фізичних осіб/осіб-підприємців, так і юридичних осіб, до кредитів сезонного бізнесу та тих, що вже мають певну пільгову програму.

В таблиці 2.7 можемо побачити умови кредитів фізичним особам, до яких може бути застосована кредитна програма «Лояльності».

Таблиця 2.7 – Кредитні програми для фізичних осіб (розроблено автором на основі [71])

Найменування умови кредитування	«Авто в розстрочку»		«Кредит під заставу нерухомості»	«Швидкий кредит»	«Житло в кредит»		
	Нове авто	Авто з пробігом			Первинний ринок	Вторинний ринок	Нерухомість банку
Відсоткова ставка	18% річних	24,9% річних	22,9% річних	4,59% на місяць	17,9% річних	20,9% річних	14,32% річних
Строк кредитування	1-7 років	1-5 років	до 5 років	12/24 місяці	до 240 місяців		
Сума, грн	1,5 млн.грн.		50% вартості нерух-ті	1/10/20/30/40/50 тис.грн.	від 100 тис.грн. до 2 млн.грн.		

До кредитних програм «Авто в розстрочку» та «Кредит під заставу нерухомості» пониження відсоткової ставки відбуватиметься на 1% річних кожних 12 місяців, за додержання умов кредитної програми «Лояльності». Споживчий «Швидкий кредит» розрахований максимум на 2 роки, то ж до нього застосовуємо пониження ставки на 50% - відсоткова ставка за другий рік користування кредитом становитиме 2,29% на місяць.

Так як програма «Житло в кредит» розрахована на досить довгий термін, а відсоткові ставки суттєво відрізняються, зниження робитимемо пропорційно:

- для іпотечного кредитування на первинному ринку зменшення відсоткової ставки буде на 0,75% річних кожні 12 місяців;
- на вторинному ринку – на 1% річних;
- для іпотечного кредитування нерухомості банку – на 0,5% річних.

Розглянемо як це розраховується на прикладі придбання нового авто за програмою «Авто в розстрочку». Візьмемо максимальну суму кредиту на максимальний строк під 18% річних. До прикладу, позичальник сумлінно здійснює сплату за кредитом, - ми застосовуємо кредитну програму «Лояльності» починаючи з 13-го місяця виплат. Порівняльна схема виплати

за кредитом наведена в таблиці Д.1 (Додаток Д).

Прорахувавши, бачимо, що банк отримує 856 875 грн. доходу за відсотками по кредиту, замість можливих 956 250 грн., в той час як позичальник економить завдяки програмі «Лояльності» 99 375 грн.

Відобразимо на графіку ту саму дельту щомісячних виплат позичальником за звичайних умов та умов запропонованої нами програми (рис.2.6).

Рисунок 2.6 – Дельта щомісячної сплати за кредитом «Авто в розстрочку» в звичайних умовах та умовах програми «Лояльності» протягом 84 місяців, грн. (розроблено автором)

Тепер розглянемо умови кредитів Приватбанку для юридичних осіб, до яких може бути застосована наша кредитна програма (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Кредитні програми для юридичних осіб (розроблено автором на основі [72])

Найменування умови кредитування	«КУБ під заставу»	«Бізнес-іпотека»
Відсоткова ставка	20% річних	19% річних
Строк кредитування	12/24/36/48/60 місяців	24 – 60 місяців
Сума, грн.	від 200 тис.грн. до 3 млн.грн.	від 500 тис.грн. до 75% вартості нерухомості

Так як банкам необхідно збільшувати частку корпоративного кредитування, можемо запропонувати за програмою «Лояльності»

зменшувати відсоткову ставку на 1,5% щорічно.

Розглянемо на прикладі програми «КУБ під заставу». Візьмемо максимальну суму кредиту на максимальний строк під 20% річних. Аналогічно до попереднього прикладу, позичальник сумлінно здійснює сплату за кредитом, - ми застосовуємо кредитну програму «Лояльності» починаючи з 13-го місяця виплат, але на 37-му місяці позичальник прострочив виплату. Відповідно до умов програми, ми повертаємо початкову відсоткову ставку до повної виплати кредиту. Порівняльну схему виплати за кредитом наводимо в таблиці Д.2 (Додаток 2).

Якщо позичальник не прострочив виплату, то економія при повній сплаті кредиту складала б 134 250 грн., проте допустивши несвоєчасну виплату, економія склала 77 625 грн., що все одно є суттєвою сумою для балансу.

Дельту щомісячних виплат позичальником за умов програми «Лояльності» та поновлення початкових умов через протермінування відобразимо на рисунку 2.7.

Рисунок 2.7 – Дельта щомісячної сплати за кредитом «КУБ під заставу» за умов програми «Лояльності» протягом 60 місяців, грн. (розроблено автором)

Для відновлення кредитування та зменшення проблемних кредитів необхідно вдосконалювати законодавство для фінансових установ, проте й створювати сприятливі умови та захист прав для позичальників.

ВИСНОВКИ

В основу кваліфікаційної роботи покладено всебічний аналіз проблемної заборгованості в діяльності банківської системи, а також включені методичні та практичні рекомендації щодо удосконалення управління проблемними кредитами в Україні, покладаючись на зарубіжний досвід.

В результаті дослідження теоретичної сутності категорії «проблемний кредит» у роботі запропоновано авторський підхід до тлумачення цієї категорії: «проблемний кредит – кредит, ймовірність не повернення якого є досить великою у зв'язку з погіршенням фінансового стану позичальника, суттєвим зниженням якості чи втратою забезпечення за кредитом та/або вірогідністю настання дефолту, проте факту прострочення виплати ще не відбулось».

У 2017 році Україна досягла історичного максимуму частки проблемних кредитів, що склала 58%, при тому найбільшу частку кредитів пов'язаним особам, а саме 97% (близько 160 млрд. грн.) мав «Приватбанк» у грудні 2016 року, що негативно відобразилось на якості кредитного портфеля як банків з державною участю, так і банківської системи країни вцілому.

Починаючи з 2014 р. погіршення економічної ситуації в країні та неефективне управління портфелем позик АТ КБ «Приватбанк» значним чином позначилося на якості його кредитних операцій. З метою зниження ризикованості кредитної діяльності Приватбанк використовував різні варіанти повернення боргів, наразі обмежено кредитування корпоративних клієнтів, валютне кредитування, кредитування кредитів на великі суми, підвищено вимоги до забезпечення кредиту та вжито ряд інших заходів. На кінець 2018 року банку все ж вдалося покращити захищеність кредитного портфеля.

За результатами аналізу динаміки кредитного портфеля та проблемних

кредитів банків України виявлено, що структура кредитного портфеля, яка не є якісною, поступово покращується, хоч і незначними темпами.

Згідно прогнозів агенції «S&P Global Ratings» до кінця року частка проблемних кредитів становитиме 47%, а у 2020 році зменшиться до 43%.

Задля підвищення якості кредитного портфеля банків запропоновано напрями вдосконалення управління проблемними кредитами банків в Україні, а також першочергові кроки управління проблемними кредитами банку, що ґрунтуються на результатах дослідження закордонного досвіду управління проблемними кредитами.

Проаналізувавши досвід інших країн, можна зробити висновок, що банківська система України знаходиться у скрутному фінансовому стані. Велика кількість прострочених кредитів призводить до втрати довіри до банку з боку вкладників та акціонерів, виникнення проблем з платоспроможністю та ліквідністю, погіршення репутації банку. Крім того, банк несе додаткові витрати, пов'язані з вимогами щодо повернення кредиту, частина активів банку перебуває у формі недіючих. Такі втрати за своїми розмірами можуть набагато перевищити прямі збитки від непогашеної позики.

Таким чином, кожний банк у своєму портфелі має проблемні кредити, проте головне питання полягає у встановленні допустимого для банку рівня цих позик у кредитному портфелі та утримання його на певному рівні шляхом процедури максимально можливого зменшення або повернення в повному обсязі заборгованості по кожному окремо взятому проблемному кредиту.

Процедура повернення проблемних кредитів не вкладається в однозначні стандартні схеми. Діапазон варіацій вирішення проблеми є широким: від емпатичних методів роботи з боржником до принципового банкрутства тих, що відверто ігнорують спроби банку узгоджено розв'язати виникшу проблему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https:// www.bank.gov.ua](https://www.bank.gov.ua).
2. Байбулекова Л. Управление проблемными кредитами: казахстанский опыт // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 8. – С. 183–192.
3. Болгар Т.М. Проблемні кредити банків як результат реалізації кредитного ризику // Економічний нобелівський вісник. – 2014. – № 1. – С. 50–58.
4. Бондаренко Л.А., Стародубцева Т.В. Оцінка портфеля проблемних кредитів комерційних банків України в контексті забезпечення стабільності банківської системи // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2014. – № 2. – С.169–172.
5. Голосенін І.О. Уніфікація підходів до тлумачення проблемних кредитів // Збірник наукових праць Національного університету Державної податкової служби України. – 2016. – № 1. – С.18–29.
6. Денисенко М.П., Домрачев В.М., Кабанов В.Г. Кредитування та ризику: посібник. – Київ: Професіонал. – 2008. – 480с.
7. Ключарьова А.О., Лісна Р.П. Роль проблемної заборгованості банків України у формуванні кредитного портфеля // Молодий вчений. – 2015. – № 1(1). – С.107–110.
8. Кльоба В.Л. Управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями банку // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 6. – С.45-48.

9. Крупка М.І., Баран О.Б. Економічна сутність проблемного кредиту у банківській діяльності // Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – Вип.26.2. – С. 209–217.
10. Лаврушин О.И. Банковский менеджмент: учебник. – Москва: КНОРУС. – 2009. – 560 с.
11. Миськів Г.В. Проблемні кредити банків: сутність, чинники формування та способи мінімізації // Інноваційна економіка. – 2014. – № 5. – С. 250–255.
12. Мостовенко Н.А., Коробчук Т.І. Сутність понять «проблемний кредит» та «проблемна кредитна заборгованість» у банківській діяльності // Економічний форум. – 2015. – № 4. – С. 388–396.
13. Осечко Ю.І. Економічна сутність проблемних кредитів банку та їх класифікація // Фінансовий простір. – 2016. – № 1. – С. 32–38.
14. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org>.
15. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова Правління Національного банку України від 30 червня 2016 р. – № 351. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/v0351500-16.
16. Рабец Н.А. Меры по предотвращению проблемной задолженности // Финансовый директор. – 2011. – № 5. – С. 54–57.
17. Чуб П.М., Ходакевич С.І. Проблемна кредитна заборгованість банків в Україні та світі // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 18. – С. 41–46.
18. Шустова Е.П. «Проблемный кредит»: терминологическое содержание, критерии определения и факторы возникновения //

Вестник Алтайской академии экономики и права. – 2010. – № 18. – С.155–158.

19. Яременко О.Р., Костильова О.М. Проблемні кредити банків: визначення сутності та тенденції їх розвитку в умовах банківської кризи // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 10. – С. 900–905.

20. Карпенко О. В. Сутність та фактори появи проблемних кредитів банків України / Карпенко О. В // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки. – 2013. – № 5. – С. 80-89.

21. Про затвердження Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://old.bank.gov.ua/document/download?docId=99904456>.

22. Лыкова Н. М. Подходы к классификации проблемных кредитов и методы управления ими в коммерческом банке / Н. М. Лыкова // Банковские услуги. – 2012 №11 С.18-25

23. Класифікація методів управління проблемними кредитами банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/51-1.pdf>

24. Коваленко В.В. Розвиток науково-методичних підходів до оцінки проблемних кредитів як складової системи управління проблемними кредитами банку / в. Коваленко, Т. Болгар // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 10. – с. 185–195.

25. Авторгов А. Виконавчий напис нотаріуса – порядок вчинення змінився, безспірність залишилась спірною [Електронний ресурс] / А. Авторгов. – Режим доступу: <http://blog.ubr.ua/pravo/vikonavchii-napis-notarusa-poriadok-vchinennia-zmnivsia-bezsprnst-zalishilas-sprnou-2100>.

26. Каменецкий С. Кредитование малого и среднего бизнеса: причины возникновения проблемной задолженности и их профилактика

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.trainings.ua/article/2598.html>.

27. Д'яконова І.І. Методичні підходи до формування стратегії банків України в умовах невизначеності / І.І. Д'яконова, Ю.В. Сиренко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – № 40. – С. 14–20.

28. Основні причини виникнення проблемної кредитної заборгованості у банках України на сучасному етапі розвитку економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docplayer.net/55794318-Osnovni-prichini-viniknennya-problemnoyi-kreditnoyi-zaborgovanosti-u-bankah-ukrayini-na-suchasnomu-etapi-rozvitku-ekonomiki.html>.

29. Осадчий І. Шляхи вдосконалення роботи з проблемними активами банків України / І. Осадчий // Вісник Української академії банківської справи. — 2011. — № 1. — С. 39—44.

30. Болгар Т.М. Управління проблемними кредитами вітчизняних банків у сучасних умовах господарювання / Т.М. Болгар // Бізнес Інформ. — 2014. — № 1. — С. 248—255.

31. Марчук В.М. Шляхи поліпшення управління проблемними активами банківської системи України [Електронний ресурс] / В. П. Марчук // Ефективна економіка. — 2011. — № 9. — Режим доступу: <http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvnaekonomika&s=ua&z=685>.

32. Теоретичні аспекти системи управління проблемною заборгованістю в банках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2019/5.pdf.

33. Офіційний сайт АТ КБ «Приватбанк» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua>.

34. Слобода Л. Напрями вдосконалення роботи банків України з проблемними активами в посткризовий період: навчальний посібник /

Слобода Л., Дунас Н. – Київ: Вісник Національного банку України. – 2011. – № 4. – С. 46–51.

35. Гладких Д. Основні напрями активізації корпоративного кредитування в Україні в контексті посткризового відновлення банківської системи: аналітична доповідь / Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/korp_kred-54d71.pdf.

36. Коць О. Глобальні та національні проблеми економіки: підручник/ Коць О., Ільчук П., Карпів О. – 2018. – № 22. – С. 806–810. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/152.pdf>.

37. Крухмаль О. Регулювання проблемних кредитів в банках України: теоретичні та методичні аспекти / Крухмаль О. – Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2013. – Т. 18. – Вип. 2. – С. 188–195.

38. Показники банківської системи України [Електронний ресурс]: Національний банк України. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=74208.

39. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів банків України за 2018 рік [Електронний ресурс]: Національний банк України. – Режим доступу: <https://beta.bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#2>.

40. Рожкова К. Вирішення проблеми NPL в банківській системі України 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrfinforum.com/images/presentations_2017/panel_4_1/Rozhkova-NBU_Presentation%20on%20NPLs_UkrFinForum17.pdf.

41. S&P: Частка проблемних кредитів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finbalance.com.ua/news/sp-chastka-problemnikh-kreditiv-v-ukrani-vdvichi-bilsha-nizh-u-kazakhstani-ta-vtrichi--nizh-v-rf>.

42. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування [Електронний ресурс]: Закон України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2478-19>.

43. Лисенок О.В. Проблемні кредити – фінансовий тягар українських банків [Електронний ресурс] / О.В. Лисенок // Ефективна економіка. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2079>.

44. Рекомендації (принципи) Ради з фінансової стабільності щодо роботи банків державного сектору з непрацюючими кредитами (NPLs) [Електронний ресурс]: Національний банк України. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=85642621>.

45. Стратегія макропруденційної політики [Електронний ресурс]: Національний банк України. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=83019081>.

46. Фінансова звітність Акціонерного Товариства КБ «Приватбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://static.privatbank.ua/files/PB_SepUkr_2019.04.23FINAL1.pdf.

47. Бондаренко Л. А., Ухова І. М. Значення та вплив системно важливих банків на стан банківської та економічної системи. *Modern Economics*, 2019. – №15(2019). – С. 27-35. – Режим доступу: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-04](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-04).

48. Герасименко Р. Проблемні позики та прогнозування їх частки в кредитному портфелі банку / Р. Герасименко, М. Дегтярьова // Вісник НБУ. – 2012. – №4. – С. 40- 46.

49. Ключарьова А.О., Лісна Р.П. Роль проблемної заборгованості банків України у формуванні кредитного портфеля // «Молодий вчений». – №1(16). – січень, 2015 р. – С. 107-111.

50. Корнилюк Р. В. Якість кредитних портфелів банків України в період системної нестабільності / Р. В. Корнилюк //

Глобальні та національні проблеми економіки. — 2014. — №2. —
Режим доступу: <https://global-national.in.ua/archive/2-2014/224.pdf>.

51. Сирота В. Управління проблемними кредитами як основа антикризових заходів банку / В. Сирота // Вісник Національного банку України. - 2012. - № 11. - С. 51-55.

52. Грошово-кредитна статистика НБУ. Дані НБУ [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807.

53. Дзюблюк О.В. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці / О.В. Дзюблюк // Журнал європейської економіки. – 2010. – № 9. – С. 108–124.

54. Корецька С.О. Ризики комерційних банків на кредитному ринку в умовах ринкової трансформації економіки [Електронний ресурс] / С.О. Корецька // Ефективна економіка. – 2011. – № 9. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=9&y=2011>.

55. Невмержицький Є.І. Сучасні інструменти оцінки кредитних ризиків з використанням продуктів кредитного бюро / Є.І. Невмержицький // Ефективна економіка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=224>.

56. Пірог В.В. Оцінювання якості кредитного портфеля банків з урахуванням виконання економічних нормативів НБУ / В.В. Пірог // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.18. – С. 228–235.

57. Репко М. Як державним банкам позбутися поганих боргів / М. Репко, Т. Яблонська // Центр економічної стратегії. – 2018. – 14 с.

58. Федорів Ю. Погані активи банків: проблема VS можливість / Ю. Федорів. 22.03.2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://news.finance.ua/ua/news/-/422863/yurij-fedoriv-pogani-aktyvy-bankiv-problema-vsmozhlyvist>.

59. Організація процесу управління проблемними кредитами в банках України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/71457/1/Problems_prospects.pdf#page=172.

60. Ісаян А.М. Теоретичні аспекти банківського кредитування підприємств АПК / А.М. Ісаян // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2013. – Вип. 1. – С. 260–268.

61. Ковзун Л.І. Основні проблеми банківського кредитування в Україні та шляхи їх вирішення / Л.І. Ковзун // Управління розвитком. 2013. № 19. С. 140–142.

62. Лаврик О.Л. Аналіз банківського кредитування в сучасних умовах розвитку економіки України / О.Л. Лаврик // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2016. – № 2. – С. 69–80.

63. Рогожнікова Н.В. Основні тенденції банківського кредитування в сучасних умовах фінансово-економічної кризи / Н.В. Рогожнікова // Фінансовий простір. – 2015. – № 3. – С. 72–80.

64. Рубіжанський В.С. Оцінка рівня організації банківського кредитування в Україні / В.С. Рубіжанський // Управління розвитком. – 2013. – № 14. – С. 153–156.

65. Проблемні кредити та їх вплив на платоспроможність банків в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/6_ukr/51.pdf

66. Успішна політика іноземних країн у стабілізації фінансової сфери [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28948.pdf>

67. Як державним банкам позбутися поганих боргів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/NPL-resolution-in-state-banks-050318.pdf>

68. Що робити державі зі своїми банками [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/What-to-do-with-the-state-banks.pdf>

69. Світовий досвід та сучасні тенденції у галузі управління кредитним ризиком [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2015/52.pdf

70. Bank Negara Malaysia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bnm.gov.my/>

71. Кредити Приватбанку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/kredity>.

72. Кредити Приватбанку. Допомагаємо бізнесу розвиватись [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/business/kredit>.

ДОДАТОК А
ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ
«ПРОБЛЕМНИЙ КРЕДИТ»

Таблиця А.1 – Тракткування сутності поняття «проблемний кредит»
вченими-науковцями

Автори	Визначення поняття «проблемний кредит»
Т.М. Болгар [3, с. 51]	Кредит, за яким своєчасно не проведено один чи кілька платежів або за яким виникли обставини, що викликають сумніви стосовно своєчасного та повного повернення наданого кредиту через фінансову нестійкість позичальника, недостатню забезпеченість чи незабезпеченість кредиту або через інші причини, що впливають на можливість неповернення кредиту та відсотків за його користування позичальником.
М.П. Денисенко, В.М. Домрачев, В.Г. Кабанов [6, с. 212]	Кредит, за яким своєчасно не проведено один чи кілька платежів, значно знизилась ринкова вартість забезпечення, виникали обставини, за яких банк матиме сумнів щодо повернення позики.
А.О. Ключарьова, Р.П. Лісна [7, с. 107]	Кредити, за якими спостерігаються ознаки порушення повернення коштів, а саме недотримання умов кредитування та значні порушення строків виконання зобов'язань перед банком, своєчасно не внесено один чи кілька платежів.
В.Л. Кльоба [8, с. 45]	Кредит, за яким банк вбачає небезпеку своєчасного та повного його погашення внаслідок дії різноманітних чинників (економічних, юридичних, соціальних тощо).
М.І. Крупка, О.Б. Баран [9, с. 215]	Сукупність протермінованої заборгованості за кредитами, а також частини термінової та реструктуризованої заборгованості, за якими виявлено ознаки проблемності щодо повернення, пов'язані з недостатністю або відсутністю забезпечення за кредитом та наявністю негативної інформації про здатність боржника виконати свої зобов'язання згідно з кредитним договором.
О.І. Лаврушин [10, с. 319]	Кредит, за яким у банку виникли сумніви стосовно його суб'єкта, об'єкта та забезпечення.
Г.В. Миськів [11, с. 251]	Кредит, за яким своєчасно не проведено один чи декілька платежів внаслідок значного погіршення фінансового стану позичальника, або кредит, ринкова вартість забезпечення за яким значно знизилась.
Міжнародний валютний фонд [14]	Кредити вважають недіючими (проблемними), якщо сплата основної суми та процентів за ними прострочені: 1) на три місяці (90 днів) або більше; 2) менше ніж на 90 днів, проте відповідно до національних норм нагляду вважається, що обслуговування такого кредиту є «слабким» або «незадовільним».

Продовження Табл.А.1

Національний банк України [1]	Непрацюючими визначено активи, за якими відбулася подія дефолту. Дефолт визначається фактом прострочення платежу за активом понад 90 днів (30 для банків-боржників) або малоімовірністю вчасного погашення боргу позичальником без стягнення забезпечення.
Ю.І. Осечко [13, с. 35]	У вузькому значенні це – прострочений кредит/фінансове зобов'язання та нараховані доходи за цими операціями, строк сплати за якими прострочений більше 90 днів, тобто кредитна заборгованість, класифікована за IV і V категоріями якості. В широкому розумінні це – сукупність простроченої кредитної заборгованості (кредитів/фінансових зобов'язань, відсотків), строк сплати за якою прострочений більше 31 дня за основним боргом та/або відсотками, а також частини заборгованості за реструктуризованими, рефінансованими, пролонгованими кредитами, за якими існує ризик несвоєчасного погашення заборгованості, зниження ринкової вартості забезпечення, погіршення фінансового стану позичальника та/або мають місце організаційні ознаки проблемності.
Н.А. Рабец [17, с. 55]	Кредит, за яким відсутні реальні джерела погашення, хоча строк погашення, можливо, ще не настав.
О.Р. Яременко, О.М. Костильова [20, с. 902]	Кредит, за яким своєчасно не проведено один чи кілька платежів через погіршення фінансового стану боржника, існує потенційна загроза часткової або повної втрати для банку його коштів за кредитними зобов'язаннями, що може призвести в майбутньому до економічних збитків банку.

ДОДАТОК Б

КАТЕГОРІЇ КРЕДИТУ

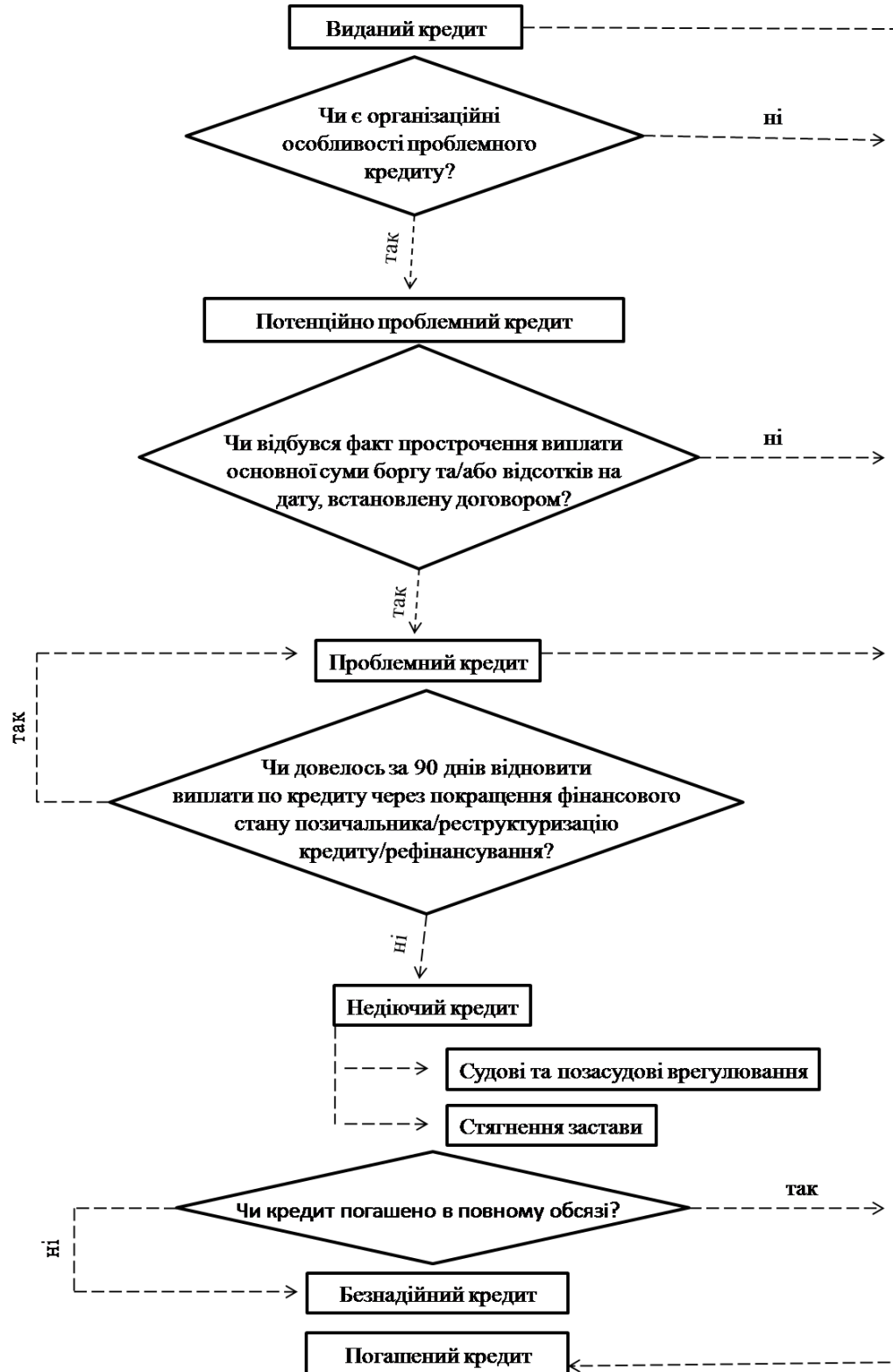

Рисунок Б.1 – Алгоритм визначення категорії кредиту (розроблено автором)

ДОДАТОК В

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ

Рисунок В.1 – Причини виникнення вітчизняних кредитів (складено автором на основі [25])

ДОДАТОК Г

АЛЬТЕРНАТИВНІ ПІДХОДИ УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ АКТИВАМИ

Таблиця Г.1 – Альтернативні підходи до роботи з проблемними активами державних банків та їх застосовуваність до України

Що?	Коли та для яких активів?	Як?
Окремий підрозділ для роботи з проблемними активами всередині фінансової установи	До початку підготовки до приватизації для будь-якого типу кредитів	<p>Незалежним наглядовим радам та менеджменту банку ставляться чіткі КРІ щодо повернення токсичних активів, банк окремо та публічно звітує про діяльність підрозділу;</p> <p>Регуляторні умови дозволяють державним банкам продавати проблемні кредити за ціною нижче від номінальної без негативних наслідків; Процес повністю прозорий, у тому числі для суспільства, забезпечена підзвітність Кабінету Міністрів та Міністерству фінансів. Прозорість знизить іміджевий та фінансовий ризик для держави – старі позичальники не зможуть взяти новий кредит у тому чи іншому державному банку та викупити свій же борг нижче від номінальної вартості. Реальна загроза (credible threat) розголосу може стати мотиватором для політично пов'язаних осіб добровільно повернути частину позик чи позики повністю. Випадки покарання за шахрайство стануть сигналом для наступних поколінь банкірів та клієнтів, і системні ризики для України знизяться.</p>
Компанія з управління активами державної або змішаної форми власності	На будь-якому етапі, для іпотечних кредитів, автокредитів та інших роздрібних позик	<p>Однорідні кредити фізичним особам можна передати до спеціалізованої КУА. Зважаючи на характер токсичності корпоративних кредитів в Україні, це можна розглядати лише для кредитів фізичним особам. Для корпоративних кредитів цей варіант не підходить. Для цього мають бути законодавчо вирішені питання реструктуризації іпотеки та оподаткування цих операцій. Варіант КУА містить низку переваг, як-от централізація роботи з однорідними кредитами, потенціал сек'юритизації тощо, але його доцільність залежить від того, чи зможуть окремі підрозділи банків забезпечити якісну роботу з проблемними активами після змін у законодавстві. Якщо банки впораються й самі, то створення КУА може виявитися надлишковими та непотрібними витратами.</p>

Продовження таблиці Г.1

<p>«Поганий» банк для окремого банку/фінансової установи / Використання Фонду гарантування вкладів</p>	<p>Проблемні активи мають бути обов'язково передані до іншої установи безпосередньо перед приватизацією.</p>	<p>Досвід створення спеціального «поганого банку» без відповідної нормативної бази та політичної волі в Україні вже обернувся провалом. Родовід Банк з 2011 року працював у статусі санаційного – його було визначено банком проблемних активів. Він не зміг повернути кредити, і тепер його ліквідують. Поверненням кредитів займається ФГВФО. Останній, по суті, й діє в ролі «поганого банку», продаючи або застави, або право вимоги за кредитами. Його функціонал цілком може бути розширений за прикладом Туреччини.</p>
<p>Створення «чистого» банку під приватизацію</p>	<p>У випадку, якщо вирішено продати інвестору саме якісні активи</p>	<p>Варіант продажу якісних активів без створення «поганого» банку. Цей варіант слід проговорювати із юристами-фахівцями з корпоративного і цивільного права та стягнення боргів – він потребуватиме або спеціального законодавства, або створення перехідного банку. Може виявитися більш адекватним інструментом, зважаючи на переваги існування окремого підрозділу в банках (прозорість, підзвітність, можливість покарання та, відповідно, отримання уроків на майбутнє).</p>

ДОДАТОК Д
ПОРІВНЯЛЬНА СХЕМА ВИПЛАТ КРЕДИТУ

Таблиця Д.1 Порівняльна схема виплат за кредитною програмою «Авто в рстрочку», грн

Місяць	Звичайні умови				Програма «Лояльності»			
	Заборгованість за кредитом	Сплата кредиту	% за кредитом	Щомісячний платіж	Заборгованість за кредитом	Сплата кредиту	% за кредитом	Щомісячний платіж
1	1500000,00	17857,14	22500,00	40357,14	1500000,00	17857,14	22500,00	40357,14
2	1482142,86	17857,14	22232,14	40089,29	1482142,86	17857,14	22232,14	40089,29
3	1464285,71	17857,14	21964,29	39821,43	1464285,71	17857,14	21964,29	39821,43
4	1446428,57	17857,14	21696,43	39553,57	1446428,57	17857,14	21696,43	39553,57
5	1428571,43	17857,14	21428,57	39285,71	1428571,43	17857,14	21428,57	39285,71
6	1410714,29	17857,14	21160,71	39017,86	1410714,29	17857,14	21160,71	39017,86
7	1392857,14	17857,14	20892,86	38750,00	1392857,14	17857,14	20892,86	38750,00
8	1375000,00	17857,14	20625,00	38482,14	1375000,00	17857,14	20625,00	38482,14
9	1357142,86	17857,14	20357,14	38214,29	1357142,86	17857,14	20357,14	38214,29
10	1339285,71	17857,14	20089,29	37946,43	1339285,71	17857,14	20089,29	37946,43
11	1321428,57	17857,14	19821,43	37678,57	1321428,57	17857,14	19821,43	37678,57
12	1303571,43	17857,14	19553,57	37410,71	1303571,43	17857,14	19553,57	37410,71
13	1285714,29	17857,14	19285,71	37142,86	1285714,29	17857,14	18214,29	36071,43
14	1267857,14	17857,14	19017,86	36875,00	1267857,14	17857,14	17961,31	35818,45
15	1250000,00	17857,14	18750,00	36607,14	1250000,00	17857,14	17708,33	35565,48
16	1232142,86	17857,14	18482,14	36339,29	1232142,86	17857,14	17455,36	35312,50
17	1214285,71	17857,14	18214,29	36071,43	1214285,71	17857,14	17202,38	35059,52
18	1196428,57	17857,14	17946,43	35803,57	1196428,57	17857,14	16949,40	34806,55
19	1178571,43	17857,14	17678,57	35535,71	1178571,43	17857,14	16696,43	34553,57
20	1160714,29	17857,14	17410,71	35267,86	1160714,29	17857,14	16443,45	34300,60
21	1142857,14	17857,14	17142,86	35000,00	1142857,14	17857,14	16190,48	34047,62
22	1125000,00	17857,14	16875,00	34732,14	1125000,00	17857,14	15937,50	33794,64
23	1107142,86	17857,14	16607,14	34464,29	1107142,86	17857,14	15684,52	33541,67
24	1089285,71	17857,14	16339,29	34196,43	1089285,71	17857,14	15431,55	33288,69
25	1071428,57	17857,14	16071,43	33928,57	1071428,57	17857,14	14285,71	32142,86
26	1053571,43	17857,14	15803,57	33660,71	1053571,43	17857,14	14047,62	31904,76
27	1035714,29	17857,14	15535,71	33392,86	1035714,29	17857,14	13809,52	31666,67
28	1017857,14	17857,14	15267,86	33125,00	1017857,14	17857,14	13571,43	31428,57
29	1000000,00	17857,14	15000,00	32857,14	1000000,00	17857,14	13333,33	31190,48
30	982142,86	17857,14	14732,14	32589,29	982142,86	17857,14	13095,24	30952,38
31	964285,71	17857,14	14464,29	32321,43	964285,71	17857,14	12857,14	30714,29
32	946428,57	17857,14	14196,43	32053,57	946428,57	17857,14	12619,05	30476,19
33	928571,43	17857,14	13928,57	31785,71	928571,43	17857,14	12380,95	30238,10
34	910714,29	17857,14	13660,71	31517,86	910714,29	17857,14	12142,86	30000,00

Продовження таблиці Д.1.

35	892857,14	17857,14	13392,86	31250,00	892857,14	17857,14	11904,76	29761,90
36	875000,00	17857,14	13125,00	30982,14	875000,00	17857,14	11666,67	29523,81
37	857142,86	17857,14	12857,14	30714,29	857142,86	17857,14	10714,29	28571,43
38	839285,71	17857,14	12589,29	30446,43	839285,71	17857,14	10491,07	28348,21
39	821428,57	17857,14	12321,43	30178,57	821428,57	17857,14	10267,86	28125,00
40	803571,43	17857,14	12053,57	29910,71	803571,43	17857,14	10044,64	27901,79
41	785714,29	17857,14	11785,71	29642,86	785714,29	17857,14	9821,43	27678,57
42	767857,14	17857,14	11517,86	29375,00	767857,14	17857,14	9598,21	27455,36
43	750000,00	17857,14	11250,00	29107,14	750000,00	17857,14	9375,00	27232,14
44	732142,86	17857,14	10982,14	28839,29	732142,86	17857,14	9151,79	27008,93
45	714285,71	17857,14	10714,29	28571,43	714285,71	17857,14	8928,57	26785,71
46	696428,57	17857,14	10446,43	28303,57	696428,57	17857,14	8705,36	26562,50
47	678571,43	17857,14	10178,57	28035,71	678571,43	17857,14	8482,14	26339,29
48	660714,29	17857,14	9910,71	27767,86	660714,29	17857,14	8258,93	26116,07
49	642857,14	17857,14	9642,86	27500,00	642857,14	17857,14	7500,00	25357,14
50	625000,00	17857,14	9375,00	27232,14	625000,00	17857,14	7291,67	25148,81
51	607142,86	17857,14	9107,14	26964,29	607142,86	17857,14	7083,33	24940,48
52	589285,71	17857,14	8839,29	26696,43	589285,71	17857,14	6875,00	24732,14
53	571428,57	17857,14	8571,43	26428,57	571428,57	17857,14	6666,67	24523,81
54	553571,43	17857,14	8303,57	26160,71	553571,43	17857,14	6458,33	24315,48
55	535714,29	17857,14	8035,71	25892,86	535714,29	17857,14	6250,00	24107,14
56	517857,14	17857,14	7767,86	25625,00	517857,14	17857,14	6041,67	23898,81
57	500000,00	17857,14	7500,00	25357,14	500000,00	17857,14	5833,33	23690,48
58	482142,86	17857,14	7232,14	25089,29	482142,86	17857,14	5625,00	23482,14
59	464285,71	17857,14	6964,29	24821,43	464285,71	17857,14	5416,67	23273,81
60	446428,57	17857,14	6696,43	24553,57	446428,57	17857,14	5208,33	23065,48
61	428571,43	17857,14	6428,57	24285,71	428571,43	17857,14	4642,86	22500,00
62	410714,29	17857,14	6160,71	24017,86	410714,29	17857,14	4449,40	22306,55
63	392857,14	17857,14	5892,86	23750,00	392857,14	17857,14	4255,95	22113,10
64	375000,00	17857,14	5625,00	23482,14	375000,00	17857,14	4062,50	21919,64
65	357142,86	17857,14	5357,14	23214,29	357142,86	17857,14	3869,05	21726,19
66	339285,71	17857,14	5089,29	22946,43	339285,71	17857,14	3675,60	21532,74
67	321428,57	17857,14	4821,43	22678,57	321428,57	17857,14	3482,14	21339,29
68	303571,43	17857,14	4553,57	22410,71	303571,43	17857,14	3288,69	21145,83
69	285714,29	17857,14	4285,71	22142,86	285714,29	17857,14	3095,24	20952,38
70	267857,14	17857,14	4017,86	21875,00	267857,14	17857,14	2901,79	20758,93
71	250000,00	17857,14	3750,00	21607,14	250000,00	17857,14	2708,33	20565,48
72	232142,86	17857,14	3482,14	21339,29	232142,86	17857,14	2514,88	20372,02
73	214285,71	17857,14	3214,29	21071,43	214285,71	17857,14	2142,86	20000,00
74	196428,57	17857,14	2946,43	20803,57	196428,57	17857,14	1964,29	19821,43
75	178571,43	17857,14	2678,57	20535,71	178571,43	17857,14	1785,71	19642,86
76	160714,29	17857,14	2410,71	20267,86	160714,29	17857,14	1607,14	19464,29
77	142857,14	17857,14	2142,86	20000,00	142857,14	17857,14	1428,57	19285,71
78	125000,00	17857,14	1875,00	19732,14	125000,00	17857,14	1250,00	19107,14
79	107142,86	17857,14	1607,14	19464,29	107142,86	17857,14	1071,43	18928,57

Продовження таблиці Д.1.

80	89285,71	17857,14	1339,29	19196,43	89285,71	17857,14	892,86	18750,00
81	71428,57	17857,14	1071,43	18928,57	71428,57	17857,14	714,29	18571,43
82	53571,43	17857,14	803,57	18660,71	53571,43	17857,14	535,71	18392,86
83	35714,29	17857,14	535,71	18392,86	35714,29	17857,14	357,14	18214,29
84	17857,14	17857,14	267,86	18125,00	17857,14	17857,14	178,57	18035,71
Σ		1500000,00	956250,00	2456250,00		1500000,00	856875,00	2356875,00

Таблиця Д.2 Порівняльна схема виплат за кредитною програмою «КУБ під заставу», грн

Місяць	Програма «Лояльності»				Відновлення початкових умов			
	Заборгованість за кредитом	Сплата кредиту	% за кредитом	Щомісячний платіж	Заборгованість за кредитом	Сплата кредиту	% за кредитом	Щомісячний платіж
1	3000000,00	50000,00	50000,00	100000,00	3000000,00	50000,00	50000,00	100000,00
2	2950000,00	50000,00	49166,67	99166,67	2950000,00	50000,00	49166,67	99166,67
3	2900000,00	50000,00	48333,33	98333,33	2900000,00	50000,00	48333,33	98333,33
4	2850000,00	50000,00	47500,00	97500,00	2850000,00	50000,00	47500,00	97500,00
5	2800000,00	50000,00	46666,67	96666,67	2800000,00	50000,00	46666,67	96666,67
6	2750000,00	50000,00	45833,33	95833,33	2750000,00	50000,00	45833,33	95833,33
7	2700000,00	50000,00	45000,00	95000,00	2700000,00	50000,00	45000,00	95000,00
8	2650000,00	50000,00	44166,67	94166,67	2650000,00	50000,00	44166,67	94166,67
9	2600000,00	50000,00	43333,33	93333,33	2600000,00	50000,00	43333,33	93333,33
10	2550000,00	50000,00	42500,00	92500,00	2550000,00	50000,00	42500,00	92500,00
11	2500000,00	50000,00	41666,67	91666,67	2500000,00	50000,00	41666,67	91666,67
12	2450000,00	50000,00	40833,33	90833,33	2450000,00	50000,00	40833,33	90833,33
13	2400000,00	50000,00	37000,00	87000,00	2400000,00	50000,00	37000,00	87000,00
14	2350000,00	50000,00	36229,17	86229,17	2350000,00	50000,00	36229,17	86229,17
15	2300000,00	50000,00	35458,33	85458,33	2300000,00	50000,00	35458,33	85458,33
16	2250000,00	50000,00	34687,50	84687,50	2250000,00	50000,00	34687,50	84687,50
17	2200000,00	50000,00	33916,67	83916,67	2200000,00	50000,00	33916,67	83916,67
18	2150000,00	50000,00	33145,83	83145,83	2150000,00	50000,00	33145,83	83145,83
19	2100000,00	50000,00	32375,00	82375,00	2100000,00	50000,00	32375,00	82375,00
20	2050000,00	50000,00	31604,17	81604,17	2050000,00	50000,00	31604,17	81604,17
21	2000000,00	50000,00	30833,33	80833,33	2000000,00	50000,00	30833,33	80833,33
22	1950000,00	50000,00	30062,50	80062,50	1950000,00	50000,00	30062,50	80062,50
23	1900000,00	50000,00	29291,67	79291,67	1900000,00	50000,00	29291,67	79291,67
24	1850000,00	50000,00	28520,83	78520,83	1850000,00	50000,00	28520,83	78520,83
25	1800000,00	50000,00	25500,00	75500,00	1800000,00	50000,00	25500,00	75500,00
26	1750000,00	50000,00	24791,67	74791,67	1750000,00	50000,00	24791,67	74791,67
27	1700000,00	50000,00	24083,33	74083,33	1700000,00	50000,00	24083,33	74083,33
28	1650000,00	50000,00	23375,00	73375,00	1650000,00	50000,00	23375,00	73375,00
29	1600000,00	50000,00	22666,67	72666,67	1600000,00	50000,00	22666,67	72666,67
30	1550000,00	50000,00	21958,33	71958,33	1550000,00	50000,00	21958,33	71958,33

Продовження таблиці Д.2.

31	1500000,00	50000,00	21250,00	71250,00	1500000,00	50000,00	21250,00	71250,00
32	1450000,00	50000,00	20541,67	70541,67	1450000,00	50000,00	20541,67	70541,67
33	1400000,00	50000,00	19833,33	69833,33	1400000,00	50000,00	19833,33	69833,33
34	1350000,00	50000,00	19125,00	69125,00	1350000,00	50000,00	19125,00	69125,00
35	1300000,00	50000,00	18416,67	68416,67	1300000,00	50000,00	18416,67	68416,67
36	1250000,00	50000,00	17708,33	67708,33	1250000,00	50000,00	17708,33	67708,33
37	1200000,00	50000,00	15500,00	65500,00	1200000,00	50000,00	20000,00	70000,00
38	1150000,00	50000,00	14854,17	64854,17	1150000,00	50000,00	19166,67	69166,67
39	1100000,00	50000,00	14208,33	64208,33	1100000,00	50000,00	18333,33	68333,33
40	1050000,00	50000,00	13562,50	63562,50	1050000,00	50000,00	17500,00	67500,00
41	1000000,00	50000,00	12916,67	62916,67	1000000,00	50000,00	16666,67	66666,67
42	950000,00	50000,00	12270,83	62270,83	950000,00	50000,00	15833,33	65833,33
43	900000,00	50000,00	11625,00	61625,00	900000,00	50000,00	15000,00	65000,00
44	850000,00	50000,00	10979,17	60979,17	850000,00	50000,00	14166,67	64166,67
45	800000,00	50000,00	10333,33	60333,33	800000,00	50000,00	13333,33	63333,33
46	750000,00	50000,00	9687,50	59687,50	750000,00	50000,00	12500,00	62500,00
47	700000,00	50000,00	9041,67	59041,67	700000,00	50000,00	11666,67	61666,67
48	650000,00	50000,00	8395,83	58395,83	650000,00	50000,00	10833,33	60833,33
49	600000,00	50000,00	7000,00	57000,00	600000,00	50000,00	10000,00	60000,00
50	550000,00	50000,00	6416,67	56416,67	550000,00	50000,00	9166,67	59166,67
51	500000,00	50000,00	5833,33	55833,33	500000,00	50000,00	8333,33	58333,33
52	450000,00	50000,00	5250,00	55250,00	450000,00	50000,00	7500,00	57500,00
53	400000,00	50000,00	4666,67	54666,67	400000,00	50000,00	6666,67	56666,67
54	350000,00	50000,00	4083,33	54083,33	350000,00	50000,00	5833,33	55833,33
55	300000,00	50000,00	3500,00	53500,00	300000,00	50000,00	5000,00	55000,00
56	250000,00	50000,00	2916,67	52916,67	250000,00	50000,00	4166,67	54166,67
57	200000,00	50000,00	2333,33	52333,33	200000,00	50000,00	3333,33	53333,33
58	150000,00	50000,00	1750,00	51750,00	150000,00	50000,00	2500,00	52500,00
59	100000,00	50000,00	1166,67	51166,67	100000,00	50000,00	1666,67	51666,67
60	50000,00	50000,00	583,33	50583,33	50000,00	50000,00	833,33	50833,33
Σ		3000000,00	1386250,00	4386250,00		3000000,00	1447375,00	4447375,00